ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Кафедра Теорії і історії мистецтв

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
з науково-педагогічної роботи
_____ Марина ТОКАР
«___» _____ 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК25 ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА
(шифр та назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
перший(бакалаврський) / другий (магістерський) / третій (освітньо-науковий)

галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

спеціальність В4 Образотворче мистецтво та реставрація

спеціалізація В4.03 Мистецтвознавство

освітня програма Мистецтвознавство

факультет Образотворче мистецтво

ХДАДМ 2026

2

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія українського мистецтва» для здобувачів вищої освіти 2-3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності В4 Образотворче мистецтво та реставрація ОПП Мистецтвознавство.

Розробники: академікиня НАМУ,
професорка,
докторка мистецтвознавства _____ Людмила СОКОЛЮК
(підпис) (ім'я та прізвище)
докторка філософії _____ Вікторія БОГДАНОВА-НАЙДЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Робоча програма розроблена кафедрою Теорії і історії мистецтв та затверджена протоколом від «28» серпня 2026 року № 1

Завідувач кафедри _____ Вікторія БОГДАНОВА-НАЙДЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Гарант освітньої програми _____ Людмила МЕЛЬНИЧУК
(підпис) (ім'я та прізвище)

УЗГОДЖЕНО
Декан факультету ОМ _____ Ольга ІВАЩЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою ХДАДМ
Протокол від «04» вересня 2026 року № 26-05

ХДАДМ 2026

АНОТАЦІЯ

Дисципліна передбачає ґрунтовне вивчення історії українського мистецтва від найдавніших часів до початку XXI століття, формування цілісного уявлення про основні етапи його розвитку та мистецькі процеси, що відбувалися на українських землях. Курс спрямований на осмислення розвитку українського мистецтва в європейському та вітчизняному історико-культурному контекстах, усвідомлення його самобутності, а також засвоєння знань про найвизначніші пам'ятки, провідних митців і ключові мистецькі явища різних історичних періодів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 450 год. (225 год. аудиторної роботи (113 лекційних і 112 семінарських і 225 год. самостійної роботи) для студентів денної форми навчання /15 кредитів ECTS.

ABSTRACT

The course provides a comprehensive study of the history of Ukrainian art from the earliest times to the beginning of the twenty-first century, fostering a holistic understanding of its principal stages of development and the artistic processes that took place in the Ukrainian lands. It is designed to promote an understanding of the development of Ukrainian art within both the European and the national historical, cultural, and artistic contexts, to emphasize its distinctive character, and to provide students with knowledge of the most significant artistic monuments, leading artists, and key artistic phenomena of different historical periods.

450 hours (225 hours of classroom work (113 lectures and 112 seminars) and 225 hours of independent work) for students of full-time study forms are allocated for the study of the discipline / 15 credits ECTS.

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма здобуття освіти</td><td>заочна форма здобуття освіти</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 15</td><td>Галузь знань
В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
(шифр і назва)</td><td colspan="2">Обов’язкова</td></tr>
<tr><td>Спеціальність
В4 Образотворче мистецтво та реставрація
(шифр і назва)</td><td colspan="2">Мова навчання:
українська</td></tr>
<tr><td>Модулів – 4</td><td rowspan="5">Освітня програма
Мистецтвознавство</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 9</td><td>2,3</td><td></td></tr>
<tr><td>Загальна кількість годин - 450</td><td colspan="2">Семестри</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>3, 4, 5, 6</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="13">Тижневих годин для денної форми навчання:
Аудиторних
3-й семестр - 4
4-й семестр - 3
5-й семестр - 4
6-й семестр - 4</td><td rowspan="13">Рівень вищої освіти
перший (бакалаврський)</td><td>113</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>112</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>-</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>225</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання:</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: іспит</td></tr>
</table>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Предмет навчальної дисципліни – історичний розвиток українського мистецтва від найдавніших часів до початку XXI століття, основні етапи його еволюції, художні явища, стилі, напрями, творчість провідних митців, а також закономірності формування й розвитку мистецьких процесів на українських землях у взаємозв'язку з європейським і світовим культурно-мистецьким контекстом.

Метою навчальної дисципліни «Історія українського мистецтва» є формування у здобувачів вищої освіти професійних компетентностей, необхідних для цілісного розуміння історичного розвитку українського мистецтва від найдавніших часів до початку XXI століття, усвідомлення закономірностей, особливостей та ключових тенденцій його еволюції, вміння аналізувати еволюцію на прикладі видатних історичних і сучасних взірців, а також здатності інтерпретувати художні явища в широкому культурному, історичному та європейському контекстах. Особлива увага приділяється формуванню навичок критичного осмислення мистецької спадщини України, її ролі у світовому культурному процесі та значення для збереження національної культурної ідентичності в умовах сучасних глобалізаційних процесів.

Завдання навчальної дисципліни:

– сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про основні етапи розвитку українського мистецтва від найдавніших часів до початку XXI століття;

– ознайомити з провідними художніми явищами, стилями, напрямами, мистецькими школами та творчістю визначних українських митців;

– розкрити особливості розвитку українського мистецтва у взаємозв'язку з історичними, соціокультурними, політичними та релігійними процесами;

– сформувати розуміння регіональної специфіки українського мистецтва та внеску окремих мистецьких осередків у розвиток національної художньої культури;

– сформувати навички аналізу та інтерпретації творів українського мистецтва різних історичних періодів;

– сформувати здатність використовувати фахову мистецтвознавчу термінологію;

– розвинути навички роботи з фаховою літературою, музейними колекціями, архівними та цифровими ресурсами для здійснення мистецтвознавчих досліджень.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Історія українського мистецтва» ґрунтується на знаннях, уміннях і навичках, сформованих під час вивчення дисциплін «Історія світової і української культури», «Історія зарубіжного мистецтва», «Теорія мистецтва», «Основи наукових досліджень» у 1 та 2 семестрах. Опанування цих освітніх компонентів забезпечує розуміння історико-культурного контексту, окреслює базові мистецтвознавчі поняття та методи аналізу творів мистецтва, що є необхідною основою для поглибленого вивчення історії українського мистецтва.

Зміст навчальної дисципліни передбачає виконання:

Модуль 1. Давнє та середньовічне мистецтво України

Змістовий модуль 1. Прадавнє мистецтво на українських землях та мистецтво Русі-України

Тема 1. Вступ до курсу. Періодизація українського мистецтва.

Тема 2. Мистецтво доісторичної епохи. Мистецтво кам'яної, мідно-кам'яної та бронзової доби на теренах сучасної України.

Тема 3. Мистецтво раннього залізного віку. Мистецтво кіммерійців, скіфів, сарматів та античних міст Північного Причорномор'я.

Тема 4. Мистецтво княжих часів. Архітектура Києва X – поч. XIII ст., Чернігівського князівства та на західноукраїнських землях.

Тема 5. Монументальний живопис давньоукраїнських соборів.

Тема 6. Іконопис княжої доби. Скульптура і мистецтво рукописної книги.

Змістовий модуль 2. Мистецтво українських земель доби пізнього середньовіччя (XIV – перша половина XVI ст.)

Тема 7. Загальна характеристика культурно-мистецьких процесів на українських землях доби пізнього середньовіччя.

Тема 8. Архітектура українських земель XIV – поч. XVI ст.

Тема 9. Архітектурно-декоративна та статуарна пластика.

Тема 10. Розвиток іконопису XIV – перш. пол. XVI ст. Становлення іконостасу.

Тема 11. Монументальний живопис XIV – перш. пол. XVI ст.

Модуль 2. Українське мистецтво ранньомодерної доби (XVI–XVIII ст.)

Змістовий модуль 3. Ренесансні принципи в українській архітектурі та образотворчому мистецтві

Тема 12. Ренесансна архітектура на українських землях. Архітектурно-декоративна пластика.

Тема 13. Становлення жанрів в образотворчому мистецтві поч. XVII ст. та розвиток графіки.

Тема 14. Розвиток іконописарства та іконостасу XVI – перш. пол. XVII ст.

Тема 15. Монументальне малярство, статуарна та релігійна пластика.

Змістовий модуль 4. Архітектура та образотворче мистецтво др. пол. XVII – XVIII ст.

Тема 16. Феномен українського бароко. Архітектура дерев'яних та мурованих споруд.

Тема 17. Розвиток стінопису, ікони та іконостасу в XVII – XVIII ст.

Тема 18. Розвиток жанрів образотворчого мистецтва XVII – XVIII ст. Художня освіта в Україні XVIII ст.

Тема 19. Розвиток скульптури в добу бароко. Творчість Й. Пінзеля. Барокова гравюра.

Модуль 3. Мистецтво України XIX ст.

Змістовий модуль 5. Мистецтво України першої половини XIX ст.

Тема 20. Вступ до курсу. Культурно-історичний розвиток України у XIX ст., передумови розвитку мистецтва, стильові тенденції. Розвиток архітектури і скульптури першої половини XIX ст.

Тема 21. Живопис і графіка першої половини XIX ст.

Тема 22. Творчість Тараса Шевченка.

Тема 23. Мистецтво Харкова у першій половині XIX ст.

Змістовий модуль 6. Мистецтво України другої половини XIX ст.

Тема 24. Розвиток художнього життя в Україні, мистецька освіта, музейна справа, мистецтвознавча школа.

Тема 25. Архітектура другої половини XIX ст. Особливості розвитку скульптури другої половини XIX ст.

Тема 26. Живопис другої половини XIX ст. Графіка другої половини XIX ст.

Тема 27. Архітектура і образотворче мистецтво Харкова у др. половині XIX ст.

Модуль 4. Українське мистецтво XX – поч. XXI ст.

Змістовий модуль 7. Українське мистецтво першої третини XX ст.

Тема 28. Вступ до мистецтва України XX – поч. XXI ст.

Тема 29. Формування й розвиток мистецької освіти в Україні першої третини XX ст. та мистецькі угруповання.

Тема 30. Видатні майстри українського мистецтва першої третини XX ст.

Тема 31. Український авангард.

Змістовий модуль 8. Українське мистецтво за доби радянського тоталітаризму (1930 – 1980-і рр.)

Тема 32. Соціалістичний реалізм в українському мистецтві 1930 – 1950-х років, шістдесятництво та нонконформізм.

Тема 33. Мистецтво української діаспори.

Змістовий модуль 9. Українське мистецтво кін. XX – поч. XXI ст.

Тема 34. Повернення до авангарду.

Тема 35. Експансія постмодернізму.

3. Компетентності та програмні результати навчання навчальної дисципліни (згідно з освітньою програмою)

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
Загальні (базові компетентності): ЗК2: Здатність зберігати і примножувати культурно-мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК3: здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; ЗК5: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ЗК6: здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;	ПРН2: виявляти сучасні знання і розуміння предметної галузі та сфери професійної діяльності, застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях; ПРН5: аналізувати та обробляти інформацію з різних джерел; ПРН6: Застосовувати знання з історії мистецтв у професійній діяльності, впроваджувати український та зарубіжний мистецький досвід. ПРН11: Трактувати формотворчі засоби образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку

ЗК8: Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК9: здатність генерувати нові ідеї (креативність). **Спеціалізовані (фахові) компетентності:** ФК1: здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно- просторового та візуального середовища; ФК5: здатність генерувати авторські інноваційні пошуки в практику сучасного мистецтва; ФК8: Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності. ФК10: здатність усвідомлювати важливість виконання своєї частини роботи в команді; визначати пріоритети професійної діяльності; ФК12: здатність презентувати художні твори та мистецтвознавчі дослідження у вітчизняному та міжнародному контекстах.	суспільства, комплексно визначати їхню функціональну та естетичну специфіку у комунікативному просторі. ПРН12: Володіти фаховою термінологією, теорією і методикою образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації мистецьких творів; ПРН13: Розуміти вагому роль українських етномистецьких традицій у стильових рішеннях творів образотворчого, декоративного та сучасного візуального мистецтва. ПРН14: популяризувати надбання національної та всесвітньої культурної спадщини, а також сприяти проявам патріотизму, національного самоусвідомлення та етнокультурної самоідентифікації;

4. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. ДАВНЄ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ

Змістовий модуль 1. Прадавнє мистецтво на українських землях та мистецтво Русі-України.

Тема 1. Вступ до курсу. Періодизація українського мистецтва.

Історія українського мистецтва в контексті мистецтвознавства. Предмет і завдання навчальної дисципліни. Поняття українського мистецтва. Поняття національного в мистецтві. Національний стиль та його прояви в українському мистецтві. Українське мистецтво в контексті взаємодії культур та європейського художнього процесу. Джерела і методи вивчення історії українського мистецтва. Періодизація українського мистецтва від найдавніших часів до початку XXI століття.

Тема 2. Мистецтво доісторичної епохи. Мистецтво кам'яної, мідно-кам'яної та бронзової доби на теренах сучасної України.

Синкретичний характер первісного мистецтва, його зв'язок із міфологічним світоглядом, ритуальною практикою та ранніми формами вірувань. Особливості розвитку мистецтва палеоліту, мезоліту, неоліту, енеоліту та доби бронзи на території сучасної України.

Пам'ятки мистецтва пізнього палеоліту: житлова архітектура мисливців на мамонта (Мізинська, Межиріцька, Добраничівська, Пушкарівська стоянки), конструктивні особливості жител із кісток мамонта. Мобільне мистецтво палеоліту: антропоморфна та зооморфна пластика малих форм, декоративні вироби з кістки, орнаментовані предмети побуту. Мізинська стоянка як визначний центр пізньопалеолітичного мистецтва: стилізовані жіночі статуетки, браслети та інші вироби з кістки, особливості меандрового й геометричного орнаменту.

Петрогліфи Кам'яної Могили як унікальна пам'ятка давнього наскельного мистецтва на території України: техніки виконання та основні сюжети.

Мистецтво неоліту та енеоліту. Культура Кукутень–Трипілля: планування поселень, житлова архітектура, антропоморфна пластика, мальована кераміка, орнаментальні системи та їх інтерпретація.

Мистецтво доби бронзи. Кам'яна монументальна пластика та антропоморфні стели індоєвропейських культур на території України. Композиційні та стилістичні особливості антропоморфних стел, їх зв'язок із поховально-поминальною обрядовістю. Основні центри поширення та найрепрезентативніші пам'ятки: Керносівський ідол, стели з Наталівки (Дніпропетровщина), Білогрудівки (Черкащина), Федорівки (Полтавщина).

Тема 3. Мистецтво раннього залізного віку. Мистецтво кіммерійців, скіфів, сарматів та античних міст Північного Причорномор'я.

Мистецтво кіммерійців, скіфів, сарматів та античних міст Північного Причорномор'я. Художня культура кочових народів раннього залізного віку на території сучасної України. Курганна архітектура скіфів як визначне явище давнього монументального будівництва. Найвідоміші курганні комплекси: Чортомлик, Солоха, Гайманова Могила, Товста Могила, Краснокутський курган, Олександропільський курган, Мелітопольський курган, Велика Близниця.

Антропоморфна кам'яна скульптура кіммерійців, скіфів і сарматів. Художні вироби з металу, кістки та інших матеріалів. «Звіриний стиль» як провідна художня система скіфського мистецтва. Скіфське ювелірне мистецтво: золота пектораль із Товстої Могили, золотий гребінь із кургану Солоха, археологічні знахідки Чортомлика та інші пам'ятки художньої металопластики.

Античні міста Північного Причорномор'я як осередки поширення античної художньої культури на території сучасної України. Архітектура, монументальна та станкова скульптура, монументальний живопис, мозаїки, вазопис і художні ремесла. Основні мистецькі центри: Ольвія, Херсонес, Пантікапей, Тіра. Взаємодія місцевих і античних художніх традицій, формування регіональних мистецьких особливостей, розвиток скульптури й ювелірного мистецтва в контексті культурних контактів античних полісів зі скіфським світом.

Тема 4. Мистецтво княжих часів. Архітектура Києва X – поч. XIII ст., Чернігівського князівства та на західноукраїнських землях.

Формування давньоруської архітектури. Вплив візантійської будівельної традиції та розвиток місцевих архітектурних особливостей. Перші мурованні споруди Києва. Особливості хрестово-купольної системи.

Основні пам’ятки архітектури Києва X–початку XIII століття: Десятинна церква, Софія Київська, Успенський собор Києво-Печерського монастиря, Троїцька надбрамна церква Києво-Печерського монастиря, Михайлівський Золотоверхий собор, церква Спаса на Берестові, Видубицький монастир.

Чернігівська архітектурна школа. Спаський собор у Чернігові. Архітектурні особливості Іллінської церкви, Борисоглібського та Єлецького соборів. П’ятницька церква.

Архітектура західноукраїнських земель. Особливості розвитку культового будівництва у Володимирі-Волинському, Галичі та інших містах. Ротонди в Перемишлі, Горянах, Володимирі-Волинському. Церква св. Пантелеймона поблизу Галича (кінець XII ст.) як визначна пам’ятка галицької архітектурної традиції.

Тема 5. Монументальний живопис давньоукраїнських соборів.

Формування традиції монументального живопису на українських землях у контексті візантійської художньої системи. Фрагменти найдавнішого монументального живопису Десятинної церкви в Києві.

Мозаїки та фрески Софії Київської. Програма розташування, взаємозв’язок архітектурного простору та іконографічної системи. Особливості київської художньої традиції у порівнянні з візантійськими зразками. Мозаїчні композиції Софії Київської: образ Богоматері Оранти, композиція «Євхаристія», образи Христа, апостолів і святих.

Мозаїки Михайлівського Золотоверхого собору: композиція «Євхаристія» та її художні особливості.

Фрески Кирилівської церкви у Києві. Особливості іконографічної програми храму, введення до системи розписів композицію Страшного суду.

Монументальний живопис Чернігова. Фрески Спаського собору у Чернігові: (зображення св.Теклі). Розписи Успенського собору Єлецького монастиря: образ Богоматері Оранти.

Тема 6. Іконопис княжої доби. Скульптура і мистецтво рукописної книги.

Передумови виникнення та розвитку іконопису в Україні. Християнізація Русі та візантійська традиція як основа формування давньоруського іконопису. Ранньохристиянське мистецтво Криму та Таврії. Іконоборчість у Візантії та її вплив на розвиток християнської образотворчості. Особливості поширення іконопочитання на українських землях.

Іконописний образ у християнській традиції. Богословські засади іконопочитання, сформульовані на VII Вселенському (Нікейському) соборі 787 року. Формування іконографічних схем та художнього канону. Іконографічні типи Христа: Христос Пантократор, Христос Еммануїл, Спас Нерукотворний та інші. Основні іконографічні типи Богородиці: Одигітрія, Елеуса, Оранта, Панагія, Знамення тощо.

Етапи розвитку давньоруського іконопису на українських землях. Київ як один із провідних осередків іконопису княжої доби. Києво-Печерський монастир та діяльність іконописця Алімпія Печерського. Видатні пам'ятки київської школи іконопису: Вишгородська ікона Божої Матері, ікона Богородиці «Велика Панагія», ікона святого Димитрія Солунського, ікона святого Миколая та інші пам'ятки давньоруського іконопису.

Галицько-Волинський іконопис. Особливості художньої мови, іконографії та стилістики пам'яток. Волинська Богоматір, ікона Юрія-Змієборця.

Князівські знаки та їх художньо-історичне значення. Геральдична кістянка платівка: двозуб Святослава Хороброго. Рельєфні знаки на плінфі Десятинної церкви: князівський знак Володимира Великого. Срібник Ярослава Мудрого.

Кам'яна пластика та архітектурний декор. Різьблений пірофілітовий саркофаг із Десятинної церкви (X ст.). Мармуровий саркофаг Ярослава Мудрого в Софії Київській (XI ст.). Шиферні рельєфи Києво-Печерського монастиря. Капітель Борисоглібського собору в Чернігові (XII ст.). Рельєф Успенської церкви в Галичі (XII ст.). Особливості орнаментальної та фігуративної різьби.

Дрібна культова пластика княжої доби. Хрест Марка Печерника (мідь, інкрустована черню, XI ст.). Розп'яття із Замкової гори в Києві (бронза, XIII ст.). Кам’яна іконка “Гріб Господній” (XIII ст.). Кам’яна іконка із зображенням Фоми і Христа (XIII ст.).

Галицькі керамічні плитки з рельєфними зображеннями: орнамент, композиція, техніка виготовлення та тематика.

Мистецтво рукописної книги. Формування традиції книжкового оздоблення. Особливості давньоруської книжкової мініатюри та її зв'язок із візантійською художньою традицією. Основні пам'ятки: Остромирове Євангеліє (1056–1057), Ізборник Святослава (1073), Трірський Псалтир (Кодекс Гертруди), Добрилове Євангеліє (1164), Оршанське Євангеліє (кін.XII – поч. XIII ст.), Галицьке Євангеліє (кін.XII – поч. XIII ст.).

Змістовий модуль 2. Мистецтво українських земель доби пізнього середньовіччя (XIV – перша половина XVI ст.)

Тема 7. Загальна характеристика культурно-мистецьких процесів на українських землях доби пізнього середньовіччя.

Монгольська навала та політичні зміни XIII–XV століть і їхній вплив на розвиток культури та мистецтва українських земель. Галицько-Волинська держава та її роль у збереженні й розвитку давньоруських культурних традицій.

Релігійно-конфесійні процеси та їхній вплив на розвиток мистецтва. Збереження давньоруської художньої традиції та її взаємодія із західноєвропейськими мистецькими впливами. Розвиток культової архітектури, іконопису, монументального живопису, книжкового мистецтва.

Галицько-волинські та західноукраїнські мистецькі осередки. Особливості художньої культури Волині, Галичини, Буковини та Закарпаття. Роль міських центрів, монастирів і церковних осередків у збереженні та розвитку художніх традицій. Взаємодія місцевих мистецьких традицій із візантійською, центральноєвропейською та західноєвропейською художніми традиціями.

Організація художньої діяльності в добу пізнього середньовіччя. Майстер і замовник, роль церковних і світських патронів. Формування передумов для подальшого розвитку українського мистецтва наприкінці XV – у XVI столітті.

Тема 8. Архітектура українських земель XIV – поч. XVI ст.

Пріоритет оборонної архітектури. Формування та розвиток системи фортифікацій. Замки, фортеці, міські укріплення та оборонні вежі. Особливості розташування фортифікацій з урахуванням природного рельєфу. Великі оборонні вежі західної Волині XIII століття. Розвиток кам'яного та цегляного замкового будівництва у XIV–XV століттях.

Визначні пам'ятки оборонної архітектури: Білгород-Дністровська фортеця, Хотинська фортеця, Кам'янець-Подільська фортеця, замок Любарта в Луцьку, Кременецький замок, Острозький замок, Невицький замок, Скала-Подільський замок, Меджибізький замок та інші фортифікаційні комплекси українських земель. Замки Смотрича, Бакоти та інших міст Поділля.

Розвиток середньовічних міст та міського самоврядування. Особливості планувальної структури міст. Ринкова площа як громадський центр. Формування ратуші та міського громадського простору. Львів, Кам'янець-Подільський, Луцьк, Перемишль та інші міські осередки. Поєднання місцевих містобудівних традицій із принципами, поширеними в містах Центральної Європи.

Сакральна архітектура. Розвиток православного храму та збереження давньоруських архітектурних традицій. Оборонні функції православних монастирів і храмів. Фортифікаційні монастирські комплекси Унева, Зимного, Межиріча, Дермані та Києво-Печерського монастиря. Оборонні церкви: Богоявленська церква в Острозі, Троїцька церква в Межирічі, Успенська церква в Зимному, Покровська церква в Сутківцях.

Готичні та пізньоготичні впливи в архітектурі українських земель. Особливості поширення готичних форм у Закарпатті, Галичині та на Волині. Взаємодія місцевої архітектурної традиції з центральноєвропейською. Готичні риси в сакральній та міській архітектурі Львова, Дрогобича, Берегового та інших міст.

Тема 9. Архітектурно-декоративна та статуарна пластика.

Архітектурно-декоративна пластика як складова середньовічної архітектури. Взаємодія візантійських, романських і готичних художніх традицій. Особливості пластичного декору сакральної та міської архітектури. Скульптурні пам’ятки Галича, Чернігова та інших осередків. Рельєф із зображенням дракона з Успенської церкви в Галичі. Особливості романських та ранньоготичних форм у декоративній пластиці.

Сюжетна та сакральна пластика. Оклад Галицького Євангелія XIV століття. Київські рельєфи XV століття із зображенням Богоматері-Оранти. Рельєф-триптих із Богоматір’ю-Орантою, Антонієм і Феодосієм Печерськими, виконаний за замовленням князя Семена Олельковича 1470 року. Рельєф із зображенням Оранти.

Залишки готичної скульптури на українських землях. Статуарна пластика Галичини та Львова. «Яцкова Мадонна», зображення Страждаючого Христа та П’єти. Розп’яття із Жидачева XIV століття. Статуетка святої Анни з Олеського замку.

Архітектурно-скульптурний декор середньовічного Львова. Портали, обрамлення вікон, декоративні рельєфи, маскарони та скульптурні завершення водозливів. Фрагменти готичної пластики.

Дрібна металева пластика та сфрагістичні (печаткове мистецтво) пам'ятки. Печатки міських громад і магістратів Львова XIV століття.

Тема 10. Розвиток іконопису XIV – перш. пол. XVI ст. Становлення іконостасу.

Загальна характеристика розвитку українського іконопису XIV – першої половини XVI століття в нових умовах православного світу та естетики (ісихазм, паламізм). Візантійська традиція та її трансформації в українському іконописі. Особливості намісних ікон. Співвідношення канонічної традиції та локальних художніх особливостей. Розвиток регіональних осередків іконопису на українських землях. Особливості західноукраїнського іконопису та взаємодія візантійсько-православної традиції із західноєвропейськими художніми впливами.

Житійні ікони як особливий тип іконографічної композиції. Формування оповідальної структури, принципи зображення послідовності подій, трактування часу і простору. Ікони «Борис і Гліб із житієм» початку XIV століття, «Святий Микола із житієм» із Радружа XIV століття тощо. Майстер ікон із Ванівки. Група ікон з Ванівки та Здвижень (тепер Польща) XV: «Деїсус», «Різдво Богородиці», «Нерукотворний Спас», «Воздвиження Чесного Хреста», «Страсті Христові», «Страшний Суд». Ікона «Юрій Змієборець» зі Звижені, друга половина XV століття.

Виникнення та становлення іконостасу в православному храмі. Передумови формування іконостасу та його зв'язок із розвитком вівтарної перегородки. Семантичні та літургійні принципи організації іконостасу. Формування його архітектонічної структури. Розвиток ярусності та взаємозв'язок іконопису, архітектури й різьблення. Ранні форми іконостасу на українських землях.

Тема 11. Монументальний живопис XIV – перш. пол. XVI ст.

Загальна характеристика розвитку монументального живопису на українських землях у XIV – першій половині XVI століття. Традиції давньоруського монументального малярства та їх трансформація в нових історичних і культурно-мистецьких умовах.

Монументальний живопис в Україні. Відомості про фрескові розписи храмів Луцька, Хотина, Холма, Володимира та інших міст, що не збереглися. Пам'ятки монументального живопису Галичини, Волині та Закарпаття. Фрагменти поліхромії та фрескових ансамблів у церквах Сутківців, Лужан, Теребовлі, Володимира-Волинського та інших осередках.

Фресковий ансамбль ротонди св. Миколая в Горянах (Закарпаття). Особливості композиційної побудови та іконографічної програми розписів. Сюжети «Благовіщення», «Різдво», «Поклоніння волхвів», «Втеча до Єгипту», «Страсті Христові». Особливості трактування простору, ракурсів постатей, композиційного ритму та колористики.

Фресковий живопис церкви святого Онуфрія в Лаврові. Особливості збереженого монументального ансамблю та його значення в історії українського середньовічного малярства.

Розписи Вірменської церкви у Львові. Особливості монументального живопису храму та його місце в багатокультурному мистецькому середовищі Львова.

Діяльність українських майстрів за межами українських земель. Фрескові ансамблі в храмах Кракова, Сандомира, Любліна та Вислиці. Розписи каплиці Святої Трійці в Любліні. Техніка аль-фреско.

МОДУЛЬ 2. УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО РАННЬОМОДЕРНОЇ ДОБИ (XVI–XVIII СТ.)

Змістовий модуль 3. Ренесансні принципи в українській архітектурі та образотворчому мистецтві

Тема 12. Ренесансна архітектура на українських землях. Архітектурно-декоративна пластика.

Стильові пріоритети українського мистецтва XV – XVI ст. Ренесансні естетичні принципи як новий етап історії українського мистецтва. Підґрунтя ренесансного світогляду. Проблема стилю в мистецтві українських земель.

Ренесансна архітектура та містобудування. Формування нового типу міського середовища. Ренесансна забудова Львова, Жовкви та Кам'янця-Подільського. Концепція *città ideale* («ідеальне місто») П'єтро Катанео та її відображення у містобудівних практиках. Поєднання регулярного планування, фортифікаційної системи, громадської та житлової забудови. Забудова площі Ринок у Львові.

Ренесансна архітектура Львова. Ренесансний ансамбль Успенської церкви у Львові. Успенська церква, вежа Корнякта та каплиця Трьох Святителів. Формування архітектурного ансамблю історичного центру міста. Чорна кам'яниця, каплиця Кампіанів, каплиця Боїмів та інші пам'ятки ренесансної архітектури. Особливості фасадного декору, ордерної системи, скульптурного оздоблення та взаємодії архітектури й пластики. Ренесансні впливи і традиційні принципи українського храмового будівництва.

Архітектурно-декоративна пластика доби Ренесансу. Взаємозв'язок скульптури та архітектури. Античні та ренесансні мотиви, орнаментальні форми, алегоричні й міфологічні образи у фасадному декорі. Рельєф, скульптурні деталі, портали, обрамлення вікон та інші елементи архітектурної пластики.

Тема 13. Становлення жанрів в образотворчому мистецтві поч. XVII ст. та розвиток графіки.

Станковий живопис в українському мистецтві кінця XVI – початку XVII століття. Львівський малярський цех та його діяльність. Зародження і становлення нових жанрових тенденцій в українському живописі. Посилення інтересу до реального світу та людини. Портретні, історичні, батальні, алегоричні та хронікально-панегіричні зображення. Епітафійні та натрунні портрети. Нове розуміння людини в умовах пробудження національної свідомості. Портрети-парсуни. Формування традиції репрезентативного портрета.

Розвиток графіки та книжкового мистецтва. Графічне оформлення рукописної книги XIV–XVI століть. Київський Псалтир 1397 року, Пересопницьке Євангеліє XVI століття. Поєднання традицій рукописної книжкової культури з новими художніми засобами друкованої графіки.

Початки кириличного книгодрукування. Діяльність Швайпольта Фіоля в Кракові. Октоїх 1491 року та інші ранні кириличні друки. Діяльність Степана Дропана та розвиток раннього книгодрукування у Львові.

Книгодрукування Івана Федоровича (Федорова) в Україні. Львівські видання 1574 року – «Апостол» і «Буквар». Острозьке книгодрукування. «Острозька Біблія» 1581 року та розвиток художнього оформлення друкованої книги.

Гравюра XVI – початку XVII століття. Техніка деревориту. Ілюстративне та декоративне оформлення стародруків. Ранній період гравера Іллі.

Києво-Печерський осередок книгодрукування. Діяльність Памва Беринди та його роль у розвитку української книжної культури й видавничої справи.

Тема 14. Розвиток ікономалярства та іконостасу XVI – перш. пол. XVII ст.

Загальна характеристика розвитку українського іконопису XVI – першої половини XVII століття. Трансформація візантійсько-православної іконографічної та стилістичної традиції в умовах культурних змін. Поєднання традиційної іконографії з новими художніми принципами.

Ренесансні тенденції в українському іконописі. Розширення предметного та просторового середовища композицій. Зображення природного оточення, архітектури, міського та побутового середовища. Посилення інтересу до індивідуалізації образу.

Народні художні традиції та їх прояви в іконописі. Зображення донаторів та їхнє місце в іконографічній композиції.

Розвиток іконостасу в українському мистецтві. Семантика та функції іконостасу в православному храмі. Ренесансні іконостаси Львова та Галичини. Збережені іконостасні ансамблі Успенської та П'ятницької церков Львова, Святодухівської церкви в Рогатині. Особливості композиційної структури, іконографічної програми, декоративного оформлення та різьблення.

Діяльність Лаврін Пухала та Федіра Сеньковича.

Тема 15. Монументальне малярство, статуарна та релігійна пластика.

Розписи дерев'яних церков народними малярами. Розпис церкви Св. Духа в Потеличі. Традиції візантійського мистецтва в настінному живописі церкви Спаса на Берестові. Відмінності в розвитку ренесансної статуарної та рельєфної пластики на західноукраїнських та центральносхідних землях. Стильові чинники української скульптури (православна традиція, готичні мотиви, відлуння ренесансних принципів). Надгробки та скульптурний портрет. Різьблення іконостасів – від площинних рельєфів до ажурно-просторових рішень. Різьблення католицьких вівтарів.

Змістовий модуль 4. Архітектура та образотворче мистецтво др. пол. XVII – XVIII ст.

Тема 16. Феномен українського бароко. Архітектура дерев'яних та мурованих споруд.

Художнє життя України др. пол. XVII – поч. XVIII ст. Особливості стильових процесів в європейському та західноукраїнському мистецтві. Вплив європейського бароко на розвиток барокових принципів в мистецтві України. Стилістичні особливості українського бароко. Ренесансно-бароковий синтез. Архітектура др. пол. XVII – поч. XVIII ст. як історичний і стилістичний вираз часу.

Регіональна специфіка архітектурного будівництва. Зміни функцій фортець і замків у другій половині XVII століття. Житлова архітектура козацької старшини.
Українське бароко в мурованій архітектурі. «Козацьке бароко». Особливості композиції, пластики фасадів, декоративного оздоблення та просторової організації барокових храмів.

Мазепинське бароко. Київ як один із провідних мистецьких центрів доби. Відбудова та розбудова ансамблю Києво-Печерської лаври. Барокова перебудова давньоруських храмів. Архітектура Чернігова, Лівобережжя та Наддніпрянщини. Спасо-Преображенський собор Мгарського монастиря (1684–1692), Будинок полкової канцелярії (будинок Лизогуба) у Чернігові та інші архітектурні пам'ятки доби бароко.

Барокова архітектура Слобожанщини. Успенський собор та Покровський собор у Харкові, Спасо-Преображенський собор в Ізюмі.

Розвиток барокової архітектури в західноукраїнських землях. Собор Святого Юра у Львові та інші пам'ятки. Шедеври барокової архітектури Галичини та Волині. Особливості взаємодії архітектури та скульптури в бароковому ансамблі.

Дерев'яна церковна архітектура XVII–XVIII століть. Взаємодія дерев'яного та мурованого зодчества у формуванні українського варіанта бароко. Регіональні школи дерев'яного зодчества (за Г. Логвином та В. Вечерським).

Тема 17. Розвиток стінопису, ікони та іконостасу в XVII – XVIII ст.

Розвиток українського малярства другої половини XVII–XVIII ст. в контексті художніх процесів європейського бароко. Трансформація традиційної іконографії та збагачення образної мови українського барокового малярства. Монументальний живопис і стінописні ансамблі Києва, Чернігова, Львова та інших мистецьких осередків. Лаврські малярські майстерні в Києві та їхня роль у розвитку монументального і станкового живопису. Жовківський та Львівський мистецькі осередки другої половини XVII – першої половини XVIII ст. Іван Руткович, Йов Кондзелевич, Василь Петранович та інші майстри. Особливості українського іконопису другої половини XVII–XVIII ст.:

барокова образність, декоративність, зображення природного та архітектурного середовища. Розвиток іконостасу як цілісного синтетичного ансамблю. Ускладнення його архітектонічної структури, розвиток декоративного різьблення та позолоти. Барокові принципи формування іконостасних ансамблів. Богородчанський іконостас церкви Воздвиження Чесного Хреста монастиря Скит Манявський. Вощатинський іконостас. Іконостас церкви Преображення Господнього у Великих Сорочинцях.

Тема 18. Розвиток жанрів образотворчого мистецтва XVII – XVIII ст. Художня освіта в Україні XVIII ст.

Вплив європейських художніх тенденцій на розвиток образотворчого мистецтва в Україні. Героїко-монументальне спрямування українського барокового малярства. Розширення жанрового діапазону живопису. Розвиток портретного жанру: взаємодія національних художніх традицій та західноєвропейських принципів живопису. Козацький портрет другої половини XVII – початку XVIII ст. Народна картина «Козак Мамай». Еволюція портретного жанру в українському малярстві XVIII ст. Нові тенденції у розвитку живопису останньої чверті XVIII ст. Творчі інспірації європейських художніх течій у творчості українських митців. Творчість Антона Лосенка, Дмитра Левицького, Володимира Боровиковського.

Об’єднуюча роль Києва в розвитку українського мистецтва. Києво-лаврські майстерні та їх вплив на формування мистецького осередку. Рисувальні класи І. Саблукова (Саблучка) при Харківському колегіумі та їх роль у розвитку художньої освіти в Харкові.

Тема 19. Розвиток скульптури в добу бароко. Творчість Й. Пінзеля. Барокова гравюра.

Вплив європейських митців на розвиток скульптури в Україні. Розвиток надгробкової скульптури (надгробки Собеських у Жовкві. Фасади та ансамблева скульптура. Тенденції рококо в українській скульптурі. Іконопис як джерело одухотворення барокової скульптури. Творчість Йогана Георга Пінзеля та його послідовників. Інтер’єри Домініканського та Святоюрського соборів у Львові, собору та костелу в Бердичеві тощо.

Графіка рукописної книги та графіка стародруків. Творчість видатних українських графіків. Майстер Ілля, І. Щирський, О.Тарасевич, Л.Тарасевич. Народна гравюра. Розвиток естампу та прикладної графіки. Графічна творчість Г. Левицького.

МОДУЛЬ 3. МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ XIX СТ.

Змістовий модуль 5. Мистецтво України першої половини XIX ст.

Тема 20. Вступ до курсу. Культурно-історичний розвиток України у XIX ст., передумови розвитку мистецтва, стильові тенденції. Розвиток архітектури і скульптури першої половини XIX ст.

Культурно-історичний розвиток України у першій пол. XIX ст. Посилення колоніальної залежності, інонаціональний вплив на розвиток мистецтва.

Містобудівна культура. Стилі в архітектурі. Колонада-бельведер М. Воронцова авторства Ф. Боффо в Одесі як приклад споруди в стилі ампір, Графська пристань у Севастополі Д. Уптона як приклад споруди у стильовому напрямі псевдогрек. Палац графині Галіциної В. Гунта в Гаспрі як приклад споруди в стильовому напрямі псевдоготики.

Типи архітектурних споруд: сакральні, громадські, житлові (садибні). Храми. Садибна архітектура (Палац П. Галагана в Сокиринцях на Чернігівщині, палац М. Воронцова в Алупці). Університет у Києві В. Беретті.

Скульптура початку століття: традиції минулого і класицизм. Десакралізація. Жанрова структура і нові різновиди пластики. Монументальна скульптура. Творчість І. Мартоса. Утвердження класицизму в монументальній скульптурі. Кость Климченко.

Михайло Амвросімов. Творчість народних майстрів. Гаврило Красуцький. Монументально-декоративна скульптура. Традиції бароко і класицизму у творчості скульпторів львівського осередку. Вплив Торвальдсена і Канови. Гартман Вітвер і скульптури на площі Ринок. Меморіальна скульптура Личаківського кладовища.

Тема 21. Живопис і графіка першої половини XIX ст.

Станковий живопис. Національна традиція і роль Д. Левицького та В. Боровиковського в історії українського мистецтва. Академізм і процеси національної нівеляції у творчості мистців за межами України. Мандрівні малярі та художники-кріпаки. Портретний жанр та його роль у становленні української школи живопису. Стихійний реалізм як характерна риса творчості місцевих майстрів. Національна традиція і романтизм. Народний образ у В. Тропініна. Класицистичні і сентименталіські ремінісценції. Творчість іноземних художників. Творчість західноукраїнських мистців. Провідні жанри і стилі, основні тенденції. Вихованці мистецьких академій на викладацьких посадах. Посилення тенденцій академізму. Постромантизм і тенденції бідермаєру в живописі другої третини XIX ст. Пейзаж. Романтизація образу природи і документально-панорамні зображення. Монументально-декоративні розписи. Релігійний живопис. Рисунок і гравюра. Діяльність друкарень на початку століття. Гравюра і тенденції класицизму в оформленні видань. Літографські майстерні. Графічна творчість західноукраїнських майстрів. Романтизм і розвиток пейзажної теми. Утвердження графіки як самостійного виду.

Тема 22. Творчість Тараса Шевченка.

Життєвий шлях. Освіта. Академічний період («Циганка ворожка», «Катерина», «Селянська родина», «На пасіці» та ін. Портретний живопис. Автопортрети. Серія гравюр «Живописна Україна». Національно-визвольні мотиви в мистецькому доробку Тараса Шевченка періоду заслання. Офорти Шевченка як академіка гравюри в Петербурзі після повернення із заслання. Зв'язок з традиціями Рембрандта (психологізм трактування, мальовничість опрацювання, спільність в розподілі світла й тіней). Роль Т. Шевченка у подальшому визначенні напрямів українського мистецтва. Продовження патріотичної лінії художнього мислення у творчості послідовників Шевченка – Л. Жемчужникова, К. Трутовського, І. Соколова.

Тема 23. Мистецтво Харкова у першій половині XIX ст.

Формування архітектурної школи. «Попівська академія» О. Паліцина. Архітектор-любитель М. Алфьоров. Епархіальні і університетські архітектори – П. Ярославський, Є. Васильєв, А. Тон. Дзвіниця Успенського собору. Сакральна, житлова, громадська архітектура. Приклади будівель, які збереглися до сьогодні.

Викладання малювання в Харківському університеті: Я. Матес, С. Чиріков, Б. Клембовський. Гравюри із серії «Види Харкова» першої половини XIX століття, що відтворювали панорами з Холодної гори та університетські квартали. Початок педагогічної діяльності Д. Безперчого в гімназіях Харкова.

Збирання мистецької колекції при музеї університету. Слобожанські колекціонери та меценати.

Змістовий модуль 6. Мистецтво України другої половини XIX ст.

Тема 24. Розвиток художнього життя в Україні, мистецька освіта, музейна справа, мистецтвознавча школа.

Початок діяльності Товариства ім. Шевченка у Львові. Розвиток художньої освіти. Художні школи в Одесі, Харкові, Києві, Львові. Формування регіональних мистецьких центрів з відмінними особливостями. Створення Товариств любителів мистецтва у містах України. Академічні виставки, виставки ТПХВ, приватні ініціативи. Заснування публічних музеїв. Колекціонування творів мистецтва, зацікавлення

місцевими художниками. Розвиток мистецтвознавчої науки при університетських кафедрах. Теми досліджень, видання.

Тема 25. Архітектура другої половини XIX ст. Особливості розвитку скульптури другої половини XIX ст.

Широкий спектр історичних архітектурних стилізацій в архітектурі України другої пол. XIX ст. Зв'язок з міцніючими натуралістичними і реалістичними тенденціями в літературі й образотворчому мистецтві. Г. Галаган з с. Лебединці на Полтавщині як піонер відродження національної архітектури. Сакральна архітектура. Культурні, освітні, банківські установи. Оперні театри (Львів, Одеса, Київ) як перлини архітектури. Владислав Городецький – видатний архітектор Києва. Доходні будинки.

Нові мистецькі принципи в українській скульптурі під впливом реалістичних ідей. Жанрові сцени з сільського українського життя в дрібній пластиці з теракоту та воску Л. Позена. Композиції на теми Великого Кобзаря в творчості скульптура М. Гаврилка – вихованця Краківської академії красних мистецтв. Особливості його творчої індивідуальності. Декоративне рельєфне оздоблення будівель Львова. Творчість В. Беклємішева. Перший пам'ятник Т. Шевченку.

Тема 26. Живопис другої половини XIX ст. Графіка другої половини XIX ст.

Роль живопису у формуванні національної мистецької школи. Жанрова структура і розвиток реалістичної традиції в живописі. Регіональні школи живопису – Одеса, Київ, Харків, Львів. Українські митці К. Костанді, І. Труш, М. Устиянович, І. Ріпин, М. Кузнецов, М. Світлицький, С. Світославський, М. Пимоненко, М. Ярошенко, А. Куїнджі, Л. Лагоріо та ін. Трансформації жанрової системи і розвиток іманентних засобів живопису. Побутовий жанр як провідний жанр реалістичного живопису. Посилення ролі історичного жанру. М. Самокиш як засновник батального жанру. Пленеризм і впливи імпресіонізму. Збагачення жанрової структури графіки. Історичні та етнографічні мотиви. Вплив народного мистецтва на образну стилістику графіки. Національні традиції в станковій та книжковій графіці. Впливи символізму та модерну. Сатирична графіка.

Тема 27. Архітектура і образотворче мистецтво Харкова другої пол. XIX ст.

Харків як важливий культурно-мистецький центр України другої пол. XIX ст. Художня освіта та формування мистецького середовища Харкова. Харківський університет як осередок освіти майбутніх діячів культури та мистецтва. Педагогічна діяльність Д. Безперчого. Діяльність Марії Раєвської-Іванової та заснування першої приватної художньої школи в Харкові. Приватні студії Є. Шрейдера, О. Грота та ін. Розвиток музейної справи. Музей красних мистецтв і старожитностей при Харківському університеті. Заснування художньо-промислового музею у 1886 р. Виставкова діяльність місцевих художників з кінця XIX ст.

Розвиток міста, формування нового міського середовища та зміни характеру забудови. Громадська, житлова, банківська та культова архітектура. Історизм в архітектурі Харкова. Архітектурна діяльність О. Бекетова та його роль у формуванні архітектурного образу Харкова: Комерційне училище, банки, будівлі судових установ та інші споруди кінця XIX – поч. XX ст.

Розвиток живопису і графіки. Реалізм та розвиток пейзажного, побутового, історичного і портретного жанрів. Творчість Дмитра Безперчого. Генріх Семирадський – уродженець Слобожанщини.

Художники-реалісти: Костянтин Пинєєв, Михайло Пєстріков, Микола Уваров, Михайло Алісов, Олександр Виєзжев, Костянтин Первухін, Євдоким Волошинов, Василь Карпов, Іван Святенко, Ладіслав Тракал.

Харківська пейзажна школа як визначне явище в українському мистецтві. Творчість Сергія Васильківського, Михайла Беркоса, Петра Левченка, Михайла Ткаченка.

Твори мистців у колекції Харківського художнього музею.

МОДУЛЬ 4. УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО XX – ПОЧ. XXI СТ.

Змістовий модуль 7. Українське мистецтво першої третини XX ст.

Тема 28. Вступ до мистецтва України XX – поч. XXI ст.

Проблема національної самоідентифікації на шляху входження України в новітню історичну добу – XX ст. Посилення зв'язків з мистецтвом Європи. Стихійне формування концепції «український стиль» по всьому периметру етнічних українських земель. «Український стиль» як стильовий напрямок доби модерну та його орієнтири на власні корені (народне мистецтво, мистецтво до монгольської доби, українське бароко). Архітектура як стилеутворюючий фактор в становленні мистецтва українського модерну (конкурс на будинок Полтавського земства). Інші варіанти розуміння розвитку «українського стилю» представниками нової генерації митців та її ставлення до світової і вітчизняної культурної традиції.

Паралельне проходження тогочасних напрямів і стилів європейського мистецтва як характерна особливість мистецького розвитку України початку XX ст. Становлення модерну як стилю доби в образотворчому мистецтві України. Втрата станковою картиною своєї панівної ролі. Розвиток монументального живопису, його багатовекторність. Вплив «передмодерну» В.Васнецова (розписи Володимирського собору в Києві) на церковний стінопис Центральної і Східної України (релігійний стінопис М.Пестрикова у Харкові). Особливості звернення до візантійських витоків у мозаїках М.Реріха («Спас Нерукотворний і князі-святі» (1910) у Троїцькому соборі Почаївської Лаври) і в релігійному живописі М.Бойчука першої половини 1910-х рр. Чистота втілення стилю українського модерну М.Сосенком у розписах церкви св.Михайла під Львовом (1907). М.Сосенко у пошуках національного стилю українського іконопису (ікони у церкві св. Онуфрія Василіянського монастиря у Львові). Сентиментальний варіант модерну у сакральному мистецтві І.Їжакевича (ікони для трапезної Михайлівського Золотоверхого монастиря і церкви на Микільській слободці у Києві). Вітражі П.Холодного (Успенська церква у Львові та церква с. Мражниця на Львівщині, 1924 - 1929) як завершальний етап розвитку сецесійного вітражництва у Львові. Тематичні розписи у будівлях громадського призначення та особняках (М.Сосенка у Вищому музичному інституті ім. М.Лисенка у Львові, М.Пестрикова у Харківському залізничному вокзалі та будинку медичного товариства, у приватному будинку архітектора О.Бекетова (нині Будинок вчених у Харкові) та ін. Декоративне мистецтво в архітектурі модерну та розв'язання проблеми синтезу мистецтв. Панно як нова мистецька форма у творчості українських митців (С.Васильківський, М.Жук, О.Новаківський «Наука і мистецтво», 1916). Вплив модерну на творчість Ф.Кричевського, О.Мурашка, М.Ткаченка та ін.

Розвиток графіки як самостійного виду мистецтва в контексті ідей модерну. Вплив революційних подій 1905-1907 рр. на розвиток журнальної графіки. Пошуки національного стилю у книжковій та естампній графіці.

Книжково-журнальна графіка Львова у стилі ар-деко (П.Ковжун. Обкладинка календаря «Просвіти» на 1924 р., В.Крижанівський. Обкладинка книги П.Ковжуна «Графіки», 1924).

Формування Ю.Михайліва як майстра пастелі у контексті ідей модерну. Навчання у В.Сєрова та С.Коровіна у МУЖСА; вплив В.Борисова-Мусатова, М.Чурляніса, М.Замирайла. Символізм Ю.Михайліва (триптих «Старий цвинтар», «Зруйнований спокій», «Блукаючий дух»). Символізм у творчості Г.Нарбута, М.Жука, В.Максимовича. Образи героїв національної історії – Т. Шевченка, І. Франка, А. Шептицького, Ярослава Мудрого – в українському мистецтві початку XX ст. у творчості М.Бойчука, І.Труша, О.Новаківського).

Тема 29. Формування й розвиток мистецької освіти в Україні першої третини XX ст. та мистецькі угруповання.

Українська академія мистецтва (1917) як перша вища художня школа в Україні, новітня система навчання в ній. Розмаїття варіантів українського стилю у творчості фундаторів УАМ (В.і Г. Кричевські, Г.Нарбут, М.Бойчук, О.Мурашко, М.Жук, М.Бурачек, А.Маневич).

Відображення на діяльності УАМ нових естетичних нашарувань, викликаних суспільними потрясіннями 1918–1920 рр. і встановленням радянської влади в Україні. Переорієнтація мистецтва на агітаційно-масовий характер (плакат, монументально-декоративні форми, політичний театр). Перша хвиля еміграції українських мистецьких сил та їх географія (Польща, Чехія, Німеччина, Болгарія, Франція). Проголошення «українізації» в радянській Україні. Вплив нової хвилі піднесення національного самоусвідомлення на характер мистецького розвитку, адекватного новій суспільно-економічній формації та її відображення на мистецькій освіті (реформування УАМ. Ідеї «виробничого руху» та їх марксистський фундамент. «Виробнича» (художньо-технічна) спрямованість вищої мистецької освіти в 1920-ті рр. у Києві, Харкові, Одесі, Межигір'ї). Інтеграція української молоді з західних регіонів у європейські мистецькі заклади (Краківська академія мистецтв, філія КАМ у Парижі, Студія пластичних мистецтв у Празі та ін.).

Ідеї реформування української культури та міжвидового синтезу мистецтв у діяльності «Гуртка дев'яти (1915–1917) та «Музагет» (з 1914 – ліва літературно-мистецька група).Асоціація революційного мистецтва України, її представники та самобутність. Асоціація художників Червоної України як угруповання майстрів реалістичного напряму. «Об'єднання сучасних митців України» та її засади. Проблема національного стилю в діяльності мистецьких угруповань. Молодіжні організації («Жовтень» і об'єднання мистецької молоді України). Впливи і стандарти російських, зокрема московських угруповань. Літературні угруповання в контексті з мистецькими. Загальносоюзна виставка «Мистецтво народів СРСР» (1927). Гурток діячів українського мистецтва у Львові (М.Голубець, П. Ковжун, П.Холодний та ін.). Українська мистецька виставка 1922 р.

Чотири виставки ГДУМ (1922–1926). «Асоціація українських незалежних митців» (АНУМ) – 1931-1939. Перша виставка АНУМу і художники з Ірландії, Бельгії, Італії.

Тема 30. Видатні майстри українського мистецтва першої третини XX ст.

Георгій Нарбут (1886–1920) як графік новітньої доби. Розвиток графічного мистецтва Г. Нарбута, зв'язок з графічним мистецтвом українського бароко: формування модерністських принципів графічної культури. Навчання в Петербурзі у Білібіна та в школі Халоші. «Малоросійський гербовник» (1914), «Українська абетка» (1917). Розвиток геральдичної графіки, екслібрису, книжкової графіки. Обкладинки журналів «Наше минуле», «Мистецтво». Українські державні знаки. Школа Г. Нарбута (Р.Лісовський, Л.Лозовський, Л.Хижинський, М.Алексєєв). Посмертна виставка Г.Нарбута у Києві 1925 р.

Михайло Бойчук та його школа. Михайло Бойчук (1882–1937) як засновник неовізантизму-бойчукізму. Навчання у Львові, Кракові, Парижі. Перша школа М.Бойчука у Парижі та її представники (С.Налепіпська, С. Бодуен де Куртене, С. Сегно, М. Касперович, Х. Шрам). Французька преса про участь Бойчука і його учнів у «Салоні незалежних». Творча та теоретична діяльність М.Бойчука у Львові. Робота як художника-реставратора у Львові та в Лемішах на Чернігівщині. М. Бойчук як один з фундаторів Української академії мистецтва. Учні М. Бойчука (І. Падалка, В.Седляр, О.Павленко, А.Іванова, С.Колос, О.Сахновська, Т. Бойчук, М.Рокицький, М.Шехтман, К.Гвоздик, О.Бізюков, О.Кравченко). Послідовники (Є. Сагайдачний, Г.Довженко, М.Павлюк та ін.). Межигірський художньо-керамічний технікум (1923-1930). Творчість Тимка Бойчука (1896–1922). Майстерня І.Падалки. Бойчукізм як одне з найяскравіших явищ українського «Розстріляного відродження».

Олександр Мурашко (1875–1919). Розвиток живописного мистецтва О.Мурашка. Навчання у Санкт-Петербурзі та Мюнхені, удосконалення в Парижі. Впливи імпресіонізму та сецесії. Педагогічна діяльність (Київське художнє училище, Українська академія мистецтва). Визначні твори «На вулицях Парижа», «Неділя», «Сільська родина», «Продавці квітів», портрети.

Олекса Новаківський (1872–1935) – видатний представник української постімпресіоністичної школи. Впливи сецесії та експресіонізму. Визначні твори: «Втрачені надії» (1903–1908), панно «Наука і мистецтво» (1916), Олекса Довбуш (1931) «Дзвінок» (1931), «Портрет Барвінського» (1932), «Мати милосердя» (1935). Школа Новаківського у 1923–35 рр. та її учні.

Іван Труш (1869–1941). Консолідація українських художників «Будучність», Артистичний вісник», «Товариство прихильників української літератури, науки і штуки» (1905). Перша всеукраїнська виставка. Діапазон мистецької проблематики: портретна галерея діячів культури (І Франко, Л. Українка. М. Лисенко, В. Стефаник), ліричні пейзажі України, Італії, Єгипту, Палестини. Мистецтвознавча діяльність.

Родовід Кричевських. Василь Кричевський (1872–1952). Основні етапи творчості. Діяльність в галузі архітектури, кіно. Малярство і графіка. Федір Кричевський (1879–1947). Основні твори (триптих «Життя», «Катерина», Автопортрети, портрети М.Старицької, Г.Павлуцького, Т. Шевченка та ін.. Педагогічна діяльність. Микола Кричевський (1889–1961) – видатний майстер акварелі, оформлення «Тараса Бульби».

Тема 31. Український авангард.

Зародження зв’язків з авангардистськими течіями європейського мистецтва в діяльності українських мистецьких об’єднань. Розвиток авангарду в різних регіонах протягом 1908–1930 рр. «Кільце» і «Ланка» – авангардні угруповання в Києві. Творчість О. Богомазова, О. Екстер, О. Архипенка. Авангардний рух у Харкові – «Блакитна лілія», «Блакитне око», «Кільце», «Сім плюс три», коло Марії Синякової. В. Єрмілов, Б. Косарєв, Є. Агафонов, В. Бобрицький. Салони Іздєпбського в Одесі. Сплав експресіонізму і кубізму у творчості О.Богомазова; неопримітивізму і кубізму у творчості Б.Косарєва, В.Єрмілова, Г.Цапка; декоративності кольору і безпредметності народного мистецтва українського села у творчості О.Екстер. Національний варіант взаємодії символізму й авангарду (Піскорський, В.Єрмілов). Київ і К. Малевич, В. Пальмов, В. Татлін. Львів і об’єднання «Артес». Херсон і група Д. Бурлюка.

Творчість М.Андрієнка, М.Бутовича, В.Баранова-Росіне, В.Меллера, А.Петрицького. Конструктивізм у Харкові (архітектура, сценографія, графічні практики). Трагічна доля українського авангарду.

Змістовий модуль 8. Українське мистецтво за доби радянського тоталітаризму (1930 – 1980-і рр.)

Тема 32. Соціалістичний реалізм в українському мистецтві 1930 – 1950-х років, шістдесятництво та нонконформізм.

Мистецтво «зрозуміле» масам – соціалістичний зміст і національна форма. Поворот до ідеалів передвижництва та химерний зв'язок з основоположними засадами романтизму. Агресивно-диктаторська природа соцреалізму. Перехід від вільного та експериментального мистецтва авангарду до мистецтва, підпорядкованого тоталітарній ідеології. «Чистки» в мистецтві як наслідок диктатури партії і держави в мистецькій сфері. Перший розширений пленум Оргбюро Спілки Художників Української Радянської Соціалістичної Республіки (1933). Полотна сюрреалізму 30-х. рр. Стильова спільність з тоталітарним мистецтвом гітлерівської Німеччини. Розвиток тематичної картини. Історико-революційна, військова тематика, теми вождізму як провідні (С. Прохоров. «Виступ Серго Орджонікідзе в робітничому клубі»). Друга світова війна (1939 – 1945 рр.). Розвиток плаката, сатиричної графіки. Соцреалізм у післявоєнні роки (В. Пузирков. «Портрет Й.В. Сталіна»; О. Лопухов. «До Петрограда. В.І. Ленін»;

С. Григор'єв. «Прийом до комсомолу»; В. Касіян. «Ленін і народ» та ін.). Тема праці («Хліб» Т. Яблонської, «Лісоруби» Г. Глюка, «Господарі землі» О. Максименка). Творчість Д. Шавикіна, Й. Бокшая, А.Ерделі, М. Дерегуса, М. Глущенка, О. Данченка, Г. Якутовича, Г. Гавриленка на шляху до протиборства з доктринами стилю радянської доби. Київська, львівська, одеська, харківська художні школи у 60-80-ті рр. Нонконформізм в українському мистецтві. (А. Горська, О.Заливаха, Л.Семикіна, В..Зарецький, В. Задорожній, К.Звіринський, А. Рибачук і В. Мельниченко, О. Дубовик, В. Ламах, І.Марчук, Ф.Гуменюк, Л.Медвідь, Р. і М. Сельські).

Тема 33. Мистецтво української діаспори.

Навчання за кордоном українських митців на початку ХХ ст. (С. Левицька, О.Архипенко, М. Бойчук, М.Паращук та ін.). Роль Парижа, Відня, Берліна, Мюнхена, Кракова, Праги у вихованні українських художників. Емігрант О. Архипенко як ключова фігура світового модернізму в скульптурі. Еміграція українських мистців після поразки у національно-визвольних змаганнях. Празька група (Г. Кулець, І. Іванець, Г. Мазепа). Варшавська група (П. Андрусів, П.Холодний-молодший, П. Мегик). Паризька група (О.Грищенко, В. Хмелюк, М.Андрієнко, М. Глущенко, С.Зарицька). Нова хвиля еміграції в повоєнний час. Центри у Франції, США, ФРН, Канаді. Основні майстри (М.Левицький, Я.Гніздовський, Л. Молодожанін, М.Черешньовський, Р. Жук та ін.) С. Гординський та його багатогранна творчість. Заснування Об'єднання митців-українців в Америці. Еміграція в 60-90-ті роки ХХ ст. (В.Стрельніков, А.Солодуха, В.Макаренко, О.Мазурик, Ю.Тирченко, І.Алиськевич).

Змістовий модуль 9. Українське мистецтво кін. ХХ – поч. ХХІ ст.

Тема 34. Повернення до авангарду.

Консолідація молодіжного мистецького руху (пленери в Седневі, на Закарпатті, в Криму (П.Антип, О.Сухоліт, О.Бабак, В.Раєвський, П.Керестей, Р.Жук, Б.Буряк, В.Маклюк та ін.). Відродження неформальних мистецьких об'єднань. Заперечення радянського офіційного мистецтва в творчій діяльності художників львівських «Шляху» (1986) і «Клубу українських мистців», київських «Братства св. Аліпія» (1992) і «Живописного заповідника» (1992), одеського «Човна» (1992) та ін. Спілкування із співвітчизниками з-за кордону («Імпреза» – Івано-Франківськ через кожні два роки з 1989 до 1997), Фестиваль молодіжної культури «Вивих» (Львів,1990), Бієнале сучасного українського образотворчого мистецтва Відродження» (Львів, 1991, 1993), перші всеукраїнські артфестивалі (Київ, 1994, 1995). Конкуренція приватних мистецьких галерей. Пошуки молодих в контексті неоекспресіоністичних, сюрреалістичних тенденцій та неопримітиву. (А. Антонюк, В. Гонтарів, І. Боднар, Р. Романишин, А. Чебикін та ін.). Звернення до абстракції (О. Животков, А. Криволап, Т. Сільваші). Поступовий прихід до ідеології постмодернізму в кінці 1990-х (О. Ройтбурд, В. Сидоренко, Л. Медвідь та ін.).

Тема 35. Експансія постмодернізму.

«Нова хвиля» в українському мистецтві 1980-х як ознака появи мистецтва постмодернізму. Бунт нових сил серед київських митців (А.Савадов, О.Голосій, О.Тістол, В. Цаголов, В. Трубіна та ін.), Прояви постмодернізму в творчості одеситів (Д.Дульфан, О. Ройтурд, В. Рябчеко), львів'ян (Р. Жук, В. Кауфман, І. Подольчак та ін.), ужгородців (П. Ковач, П. Керестей та ін.), дрогобичанина Мар'яна Олексяка та інших. Участь у виставці «Молодість країни» (1987). «Сум Клеопатри» А. Савадова і Г. Сенченка як хрестоматійний зразок українського постмодернізму. «Паризька комуна» як основний ідеологічний центр сучасного мистецтв у Києві після згасання «Нової хвилі». Успішні виступи новітніх українських мистців на виставках у Копенгагені, у Вінніпену у 1990-х рр., на Венеційському бієнале у 2001 р. Центр сучасного мистецтва в Києві та його виставкова діяльність. Поступові зміни у сприйнятті постмодернізму в

Україні на початку XXI ст. (перформанс, інсталяція, асамбляж, кінетичне мистецтво та інші нові мистецькі форми).

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	пр.	лаб.	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1. Давнє та середньовічне мистецтво України						
Змістовий модуль 1. **Прадавнє мистецтво на українських землях та мистецтво Русі-України**						
Тема 1. Вступ до курсу. Періодизація українського мистецтва.	1	1	-	-	-	-
Тема 2. Мистецтво доісторичної епохи. Мистецтво кам'яної, мідно-кам'яної та бронзової доби на теренах сучасної України.	14	4	4	-	-	6
Тема 3. Мистецтво раннього залізного віку. Мистецтво кіммерійців, скіфів, сарматів та античних міст Північного Причорномор'я.	12	3	3	-	-	6
Тема 4. Мистецтво княжих часів. Архітектура Києва X – поч. XIII ст., Чернігівського князівства та на західноукраїнських землях.	12	3	3	-	-	6
Тема 5. Монументальний живопис давньоукраїнських соборів.	12	3	3	-	-	6
Тема 6. Іконопис княжої доби. Скульптура і мистецтво рукописної книги.	11	2	3	-	-	6
Разом за змістовим модулем 1	**62**	**17**	**16**	**-**	**-**	**30**
Змістовий модуль 2. Мистецтво українських земель доби пізнього середньовіччя (XIV – перша половина XVI ст.)						
Тема 7. Загальна характеристика культурно-мистецьких процесів на українських землях доби пізнього середньовіччя.	10	2	2	-	-	6
Тема 8. Архітектура українських земель XIV – поч. XVI ст.	14	3	4	-	-	6
Тема 9. Архітектурно-декоративна та статуарна пластика.	10	3	2	-	-	6
Тема 10. Розвиток іконопису XIV – перш. пол. XVI ст. Становлення іконостасу.	14	4	4	-	-	6
Тема 11. Монументальний живопис XIV – перш. пол. XVI ст.	10	2	2	-	-	6
Разом за змістовим модулем 2	**58**	**13**	**14**	**-**	**-**	**30**
Всього годин	**120**	**30**	**30**	**-**	**-**	**60**
Модуль 2. Українське мистецтво ранньомодерної доби (XVI–XVIII ст.)						
Змістовий модуль 3. Ренесансні принципи в українській архітектурі та образотворчому мистецтві						
Тема 12. Ренесансна архітектура на українських землях. Архітектурно-декоративна пластика.	12	3	3	-	-	6
Тема 13. Становлення жанрів в образотворчому мистецтві поч. XVII ст. та розвиток графіки.	11	3	2	-	-	6

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	пр.	лаб.	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Тема 14. Розвиток ікономалярства та іконостасу XVI – перш. пол. XVII ст.	12	3	3	-	-	6
Тема 15. Монументальне малярство, статуарна та релігійна пластика.	11	3	3	-	-	5
Разом за змістовим модулем 3	**46**	**12**	**11**	**-**	**-**	**23**
Змістовий модуль 4. Архітектура та образотворче мистецтво др. пол. XVII – XVIII ст.						
Тема 16. Феномен українського бароко. Архітектура дерев'яних та мурованих споруд.	11	3	3	-	-	5
Тема 17. Розвиток стінопису, ікони та іконостасу в XVII – XVIII ст.	12	3	3	-	-	6
Тема 18. Розвиток жанрів образотворчого мистецтва XVII – XVIII ст. Художня освіта в Україні XVIII ст.	9	2	2	-	-	5
Тема 19. Розвиток скульптури в добу бароко. Творчість Й. Пінзеля. Барокова гравюра.	12	3	3	-	-	6
Разом за змістовим модулем 4	**44**	**11**	**11**	**-**	**-**	**22**
Всього годин	**90**	**23**	**22**	**-**	**-**	**45**
Модуль 3. Мистецтво України XIX ст.						
Змістовий модуль 5. Мистецтво України першої половини XIX ст.						
Тема 20. Вступ до курсу. Культурно-історичний розвиток України у XIX ст., передумови розвитку мистецтва, стильові тенденції. Розвиток архітектури і скульптури першої половини XIX ст.	16	4	4	-	-	8
Тема 21. Живопис і графіка першої половини XIX ст.	16	4	4	-	-	8
Тема 22. Творчість Тараса Шевченка.	15	4	4	-	-	7
Тема 23. Мистецтво Харкова у першій половині XIX ст.	15	4	4	-	-	7
Разом за змістовим модулем 5	**62**	**16**	**16**	**-**	**-**	**30**
Змістовий модуль 6. Мистецтво України другої половини XIX ст.						
Тема 24. Розвиток художнього життя в Україні, мистецька освіта, музейна справа, мистецтвознавча школа.	14	3	3	-	-	8
Тема 25. Архітектура другої половини XIX ст. Особливості розвитку скульптури другої половини XIX ст.	15	4	4	-	-	7
Тема 26. Живопис другої половини XIX ст. Графіка другої половини XIX ст.	15	4	4	-	-	7
Тема 27. Архітектура і образотворче мистецтво Харкова у др.половині XIX ст.	14	3	3	-	-	8
Разом за змістовим модулем 6	**58**	**14**	**14**	-	-	**30**
Всього годин	**120**	**30**	**30**	-	-	**60**
Модуль 4. Українське мистецтво XX – поч. XXI ст.						
Змістовий модуль 7. Українське мистецтво першої третини XX ст.						
Тема 28. Вступ до мистецтва України XX – поч. XXI ст.	15	4	2	-	-	7
Тема 29. Формування й розвиток мистецької освіти в	15	4	4	-	-	7

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	пр.	лаб.	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Україні першої третини XX ст. та мистецькі угруповання.						
Тема 30. Видатні майстри українського мистецтва першої третини XX ст.	16	4	4	-	-	8
Тема 31. Український авангард.	16	4	6	-	-	8
Разом за змістовим модулем 7	**62**	**16**	**16**	-	-	**30**
Змістовий модуль 8. Українське мистецтво за доби радянського тоталітаризму (1930 – 1980-і рр.)						
Тема 32. Соціалістичний реалізм в українському мистецтві 1930 – 1950-х років, шістдесятництво та нонконформізм.	16	4	4	-	-	8
Тема 33. Мистецтво української діаспори.	13	3	3	-	-	7
Разом за змістовим модулем 8	**29**	**7**	**7**	-	-	**15**
Змістовий модуль 9. Українське мистецтво кін. XX – поч. XXI ст.						
Тема 34. Повернення до авангарду.	16	4	4	-	-	8
Тема 35. Експансія постмодернізму.	13	3	3	-	-	7
Разом за змістовим модулем 9	**29**	**7**	**7**	-	-	**15**
Всього годин	**120**	**30**	**30**	-	-	**60**
Всього годин за курс	**450**	**113**	**112**	-	-	**225**

6. Теми практичних/семінарських занять

Назва теми	Кількість годин
Тема 2. Первісне мистецтво на території сучасної України.	4
Тема 3. «Звіриний стиль» у мистецтві раннього залізного віку.	3
Тема 4. Давньоруське зодчество домонгольського періоду (кінець X – середина XIII ст.).	3
Тема 5. Мозаїка і фреска в мистецтві княжої доби.	3
Тема 6. Образ Святих в іконописі та книжковій мініатюрі Київської Русі.	3
Тема 7. Художнє життя на українських землях доби пізнього середньовіччя.	2
Тема 8. Оборонна архітектура українських земель XIV–поч. XVI ст.	4
Тема 9. Скульптура доби середньовіччя.	2
Тема 10. Житійна ікона в українському мистецтві XIV–XVI ст.	4
Тема 11. Діяльність українських артілей у Польщі й інших осередках Речі Посполитої (XIV – перш. пол. XVI ст.).	2
Тема 12. Архітектурно-декоративна пластика в ренесансних спорудах Львова.	3
Тема 13. Українські стародруки та книжкова мініатюра.	2
Тема 14. Трансформація іконографічного канону в українському іконописі XVI – перш. пол. XVII ст.	3
Тема 15. Ренесансні тенденції в монументальному мистецтві XVI – перш. пол. XVII ст.	3
Тема 16. Регіональні школи української дерев'яної архітектури доби бароко.	3
Тема 17. Бароковий іконостас як образ райського саду.	3
Тема 18. Портретне малярство Лівобережжя і Наддніпрянщини другої	2

половини XVII ст..	
Тема 19. Розвиток барокової скульптури в Україні: творчість Йогана Георга Пінзеля.	3
Тема 20. Українські університети як мистецькі осередки перш. пол. XIX ст. (Харків і Київ).	4
Тема 21. Архітектура, скульптура, живопис і графіка перш.пол. XIX ст.	4
Тема 22. Художники-послідовники Т. Шевченка**.**	4
Тема 23. Живопис Харкова першої половини XIX ст.	4
Тема 24. Мистецька освіта другої половини XIX ст.	3
Тема 25. Архітектор О. Бекетов. Архітектура Харкова др. пол. XIX ст.	4
Тема 26. Живопис України XIX ст. (в експозиції ХХМ)	4
Тема 27. Джерела з мистецтва України XIX ст. Мистецтво України XIX ст. в музейних зібраннях.	3
Тема 28. Художнє життя України XX ст.	2
Тема 29. Українська академія мистецтва та розвиток мистецької освіти в Україні.	4
Тема 30. Видатні українські майстри першої третини XX ст.	4
Тема 31. Митці авангарду в Харкові.	6
Тема 32. Шістдесятництво і нонконформізм в українському мистецтві др. пол. XX ст..	4
Тема 33. Мистецька еміграція XX століття: роль Парижа, Відня, Берліна, Мюнхена, Кракова, Праги у вихованні українських художників.	3
Тема 34. Повернення до авангарду в українському мистецтві кін. XX – поч. XXI ст.	4
Тема 35. Експансія постмодернізму в українському мистецтві кін. XX – поч. XXI ст.	3
Всього годин	**112**

7. Самостійна робота

Назва теми	Кількість годин
Тема 2. «Музичний» комплекс інструментів з Мізинської палеолітичної стоянки.	6
Тема 3. Культурні контакти та взаємовпливи в мистецтві раннього залізного віку.	6
Тема 4. Ротонди в Перемишлі, в Горянах, Володимирі Волинському.	6
Тема 5. Євхаристія Софії Київської і Михайлівського собору Золотоверхого монастиря. Порівняльна характеристика.	6
Тема 6. Галицькі керамічні плитки.	6
Тема 7. Професійне мистецьке життя та освіта на українських землях доби пізнього середньовіччя.	6
Тема 8. Поєднання культурних здобутків Заходу і Сходу в розбудові західноукраїнських міст із самоуправлінням (XIV–поч. XVI ст.).	6
Тема 9. Архітектурно-декоративна пластика середньовічної забудови Львова.	6
Тема 10. Семантичні принципи іконостасу в православній культурі.	6
Тема 11. Стінописні ансамблі Вірменської церкви у Львові.	6
Тема 12. Житлове будівництво (забудова площі Ринок у Львові).	6
Тема 13. Батальний жанр в творчості Шимона Богушовича.	6

Тема 14. Зображення донаторів в ренесансному іконописі.	6
Тема 15. Відмінності в розвитку ренесансної статуарної та рельєфної пластики на західноукраїнських та центральносхідних землях.	5
Тема 16. Вплив європейського бароко на розвиток барокових принципів в мистецтві України.	5
Тема 17. Український бароковий іконостас. Порівняльна характеристика Сорочинського і Богородчанського іконостасів.	6
Тема 18. Козацький портрет др. пол. XVII – поч. XVIII ст.	5
Тема 19. Тенденції рококо в українській скульптурі.	6
Тема 20. Традиції бароко і класицизму у творчості скульпторів львівського осередку.	8
Тема 21. Тенденції бідермаєру в живописі др. третини XIX ст.	8
Тема 22. Національно-визвольні мотиви в мистецькому доробку Тараса Шевченка періоду заслання.	7
Тема 23. Формування художньої колекції Харківського університету.	7
Тема 24. Розвиток художньої освіти та створення мистецьких центрів у Києві, Харкові та Одесі.	8
Тема 25. Композиції на теми Великого Кобзаря в творчості скульптура М.Гаврилка.	7
Тема 26. Творчість західноукраїнських художників (М. Устиянович, Т. Копистинський, С.Томасевич).	7
Тема 27. Мистецтво України XIX ст. в музейних зібраннях.	8
Тема 28. Розвиток графіки як самостійного виду мистецтва в контексті ідей модерну.	7
Тема 29. «Об'єднання сучасних митців України» та його засади.	7
Тема 30. Бойчукізм як одне з найяскравіших явищ українського «Розстріляного відродження».	8
Тема 31. Садиба Синякових (Мекка футуризму) у с.Красна Поляна під Харковом (Зміївська міська громада).	8
Тема 32. Творчий дует Ада Рибачук та Володимир Мельниченко (АРВМ).	8
Тема 33. О. Архипенко як ключова фігура світового модернізму в скульптурі.	7
Тема 34. Творче угруповання "Живописний заповідник".	8
Тема 35. Основні художні угруповання в українському мистецтві поч. XXI ст., їхні виставки та основні представники.	7
Всього	**112**

8. Методи навчання

Методи навчання визначаються відповідно до дидактичних завдань курсу та спрямовані на набуття знань, формування фахових умінь і навичок, розвиток критичного та творчого мислення, здатності до самостійного мистецтвознавчого дослідження. Серед них:

– лекція, розповідь, пояснення, проблемний виклад, навчальна бесіда, дискусія;

– демонстрація творів мистецтва, таблиць, схем, мультимедійних матеріалів;

– об'єктно-орієнтоване навчання: аналіз конкретних творів мистецтва, робота з музейними та цифровими колекціями;

– інтерактивні методи: робота в малих групах, обговорення, презентація;
– практичні роботи, усні, письмові та графічні вправи;
– самостійна робота з фаховою літературою, електронними ресурсами, архівними документами тощо.

9. Методи контролю

Самостійна робота, тестові завдання, усне опитування, доповіді на семінарах, візуально-аналітичні завдання, конспектування мистецтвознавчих джерел, виконання письмових завдань, модульна контрольна робота.

10. Критерії оцінювання результатів навчання:

90–100 балів («відмінно» за національною шкалою, **A –** за шкалою ECTS) Здобувач/ка вищої освіти демонструє повні, системні та ґрунтовні знання з тем курсу, вільно володіє мистецтвознавчою термінологією, самостійно аналізує й атрибутує мистецькі пам’ятки, визначає їхні стильові та образно-пластичні особливості. Встановлює зв’язки між мистецькими явищами, історичним і культурним контекстом, аргументовано відповідає на основні та додаткові запитання. Використовує додаткові наукові джерела та приклади. Бере активну участь в обговореннях вивченого матеріалу. Передбачені програмою завдання виконує своєчасно та на високому рівні.

82–89 балів («добре» за національною шкалою, **B** − за шкалою ECTS) Здобувач/ка вищої освіти демонструє достатній рівень засвоєння теоретичного матеріалу, розуміє основні етапи та закономірності розвитку українського мистецтва, володіє основною мистецтвознавчою термінологією. Здатний/на характеризувати й аналізувати мистецькі пам’ятки, однак допускає окремі неточності або потребує додаткових уточнень. Завдання поточного та рубіжного контролю виконано на достатньому рівні, допущено незначні помилки у відповідях.

75–81 балів («добре» за національною шкалою, **C –** за шкалою ECTS) Здобувач/ка вищої освіти демонструє загалом достатнє знання матеріалу, але має прогалини в окремих питаннях. Відповіді на запитання переважно правильні, проте недостатньо аргументовані; під час аналізу мистецьких пам’яток допускає помилки у визначенні стилю, часу, авторства або художніх особливостей. Додаткові запитання викликають труднощі. Завдання виконуються на задовільному рівні з допущенням низки помилок у відповідях.

64–74 бали («задовільно» за національною шкалою, **D –** за шкалою ECTS) Здобувач/ка вищої освіти демонструє фрагментарне засвоєння основного

матеріалу курсу. Має труднощі з використанням фахової термінології, характеристикою мистецьких явищ та встановленням зв'язків між ними. Відповіді потребують уточнення та допомоги викладача; у виконаних завданнях наявні численні неточності й грубі помилки.

60–63 балів («задовільно» за національною шкалою, **E –** за шкалою ECTS) Здобувач/ка вищої освіти засвоїв/ла мінімально необхідний обсяг навчального матеріалу, однак демонструє значні прогалини в знаннях. Відчуває труднощі під час визначення та характеристики мистецьких пам'яток, недостатньо володіє термінологією. Додаткові запитання викликають значні труднощі. Завдання виконуються неповно, несвоєчасно та з допущенням великої кількості грубих помилок.

35–59 балів («незадовільно» за національною шкалою, FX – за шкалою ECTS) Здобувач/ка вищої освіти демонструє низький рівень засвоєння навчального матеріалу. Не володіє достатнім обсягом базових знань, має суттєві труднощі з визначенням мистецьких пам'яток, їхньою атрибуцією та характеристикою. Невиконання запланованого обсягу робіт, погана відвідуваність, пропуск рубіжного контролю. У цьому випадку для отримання оцінки потрібна значна додаткова робота по виконанню усіх завдань відповідно програми курсу і повторна перездача.

1–34 балів («незадовільно» за національною шкалою, **F –** за шкалою ECTS) Здобувач/ка вищої освіти не опанував/ла основного змісту дисципліни, не демонструє базових знань з історії українського мистецтва, не може самостійно визначити та охарактеризувати основні мистецькі явища й пам'ятки. Обов'язкові завдання не виконані, іспит не складений. В цьому випадку передбачене обо'язкове повторне вивчення дисципліни.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

ІСПИТ

<table>
<tr><td colspan="12">Поточне тестування та самостійна робота</td><td rowspan="2">Підсумковий контроль (іспит)</td><td rowspan="2">Сума</td></tr>
<tr><td colspan="12">1 модуль</td></tr>
<tr><td colspan="6">Змістовий модуль №1</td><td colspan="6">Змістовий модуль №2</td><td rowspan="3">20</td><td rowspan="3">100</td></tr>
<tr><td>Т2</td><td>Т3</td><td>Т4</td><td>Т5</td><td>Т6</td><td>СР</td><td>Т7</td><td>Т8</td><td>Т9</td><td>Т10</td><td>Т11</td><td>СР</td></tr>
<tr><td>0-6</td><td>0-6</td><td>0-7</td><td>0-7</td><td>0-7</td><td>0-7</td><td>0-6</td><td>0-6</td><td>0-7</td><td>0-7</td><td>0-7</td><td>0-7</td></tr>
<tr><td colspan="12">2 модуль</td><td rowspan="2">Підсумковий контроль (іспит)</td><td rowspan="2">Сума</td></tr>
<tr><td colspan="6">Змістовий модуль №3</td><td colspan="6">Змістовий модуль №4</td></tr>
<tr><td>Т12</td><td>Т13</td><td>Т14</td><td>Т15</td><td>СР</td><td></td><td>Т16</td><td>Т17</td><td>Т18</td><td>Т19</td><td>СР</td><td></td><td rowspan="2">20</td><td rowspan="2">100</td></tr>
<tr><td>0-8</td><td>0-8</td><td>0-8</td><td>0-8</td><td>0-8</td><td></td><td>0-8</td><td>0-8</td><td>0-8</td><td>0-8</td><td>0-8</td><td></td></tr>
</table>

3 модуль										Підсумковий контроль (іспит)	**Сума**
Змістовий модуль №**5**					Змістовий модуль №6						
Т20	Т21	Т22	Т23	СР	Т24	Т25	Т26	Т27	СР	20	100
0-8	0-8	0-8	0-8	0-8	0-8	0-8	0-8	0-8	0-8		

4 модуль											Підсумковий контроль (іспит)	**Сума**
Змістовий модуль №**7**					Змістовий модуль №8			Змістовий модуль №9				
Т28	Т29	Т30	Т31	СР	Т32	Т33	СР	Т34	Т35	СР	20	100
0-8	0-8	0-8	0-8	0-8	0-6	0-7	0-7	0-6	0-7	0-7		

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, диференційованого заліку, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	**A**	відмінно	зараховано
82-89	**B**	добре	
75-81	**C**		
64-74	**D**	задовільно	
60-63	**E**		
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Історія українського мистецтва. У 5-и т. / НАН України ім. М.Т. Рильського; голов. Ред. Г. Скрипник. Т. 1–5. 2001 – 2007.
2. Кравич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво: Навч. посібн.: У 3 ч. Львів: Світ, 2003 – 2005.
3. Презентації з тем курсу, альбоми з образотворчого мистецтва, ілюстративний матеріал.

13. Рекомендована література
Основна:

1. Алла Горська : Червона тінь калини: Листи, спогади, статті / Ред. та упор. О. Зарецького та М. Маричевського. К.: Спалах ЛТД, 1996. 240 с.
2. Антонович Д. Короткий курс історії українського мистецтва. Прага, 1923.

3. Асєєв Ю.С. Джерела. Мистецтво Київської Русі. К.: Мистецтво, 1980. 214 с.

4. Бевза П. 300 художників та художниць України за 300 років. Київ: Huss, 2026. 336 с.

5. Білецький П. Апостол України. Життя і творчість Тараса Шевченка. Київ, 1998.

6. Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII століть. К.: Мистецтво, 1981. 159 с.

7. Білокінь С. І. Бойчук та його школа. К.: Мистецтво, 2017. 255 с.

8. Бірюльов Ю. Мистецтво львівської сецесії. Львів: Центр Європи. 184 с.

9. Бірюльов Юрій. Українські скульптори Львова. *Галицька брама.* 2005. Ч. 1–3. С.14–18.

10. Бойчукізм. Проект «великого стилю». К.: ДП. НКММК «Мистецький арсенал», 2018. 256 с.

11. В епіцентрі бурі: Модернізм в Україні, 1900–1930-ті/ за ред.Костянтина Акінші, Каті Денисової, Олени Кашуби-Вольвач. Київ: Huss, 2026. 248 с.

12. Власенко А., Степанова С. Сад українського модерну. Українська стилістика в архітектурі першої половини XX ст.: [альбом] / протоієрей Андрій Власенко, Світлана Степанова. Київ-Харків: Видавець Олександр Савчук. 2025. 400 с.

13. Голубець О. Між свободою і тоталітаризмом: Мистецьке середовище Львова другої половини XX століття. Л.: Академічний експрес, 2001. 175 с.

14. Голубець Орест. Мистецтво XX століття: Український шлях. Л.: Колір ПРО, 2012. 200 с.

15. Грималюк Ростислава. Вітражі Львова. Львів, 2004. 236 с.

16. Драган М. Українські деревляні церкви: Генеза і розвій форм. Львів, 1937, Х.: Видавець Савчук О., 2014. 450 с.

17. Жаборюк А. Мистецтво живопису і графіки на Україні в першій половині і середині XIX століття. Київ-Одеса, 1983.

18. Жаборюк А. Український живопис доби Середньовіччя. Київ-Одеса. Головне вид-во видавничого об'єднання «Вища школа». 1978. 199 с.

19. Жаборюк А. Українське мистецтво останньої третини XIX – початку XX ст. Київ, 1990.

20. Жолтовський П.М. Малюнки Києво-Печерської іконописної майстерні. К.: Наукова думка, 1982. 286 с.

21. Жолтовський П.М. Монументальний живопис на Україні XVII – XVIII століть. К.: Наукова думка, 1988. 159 с.

22. Жолтовський П.М. Художнє життя на Україні в XVI – XVIII ст. К.: Наукова думка, 1983. 179 с.

23. Запаско Я.П., Мацюк О.Я. Львівські стародруки. Львів: Каменяр, 1983. 175 с.

24. Історія декоративного мистецтва України: у 5-ти тт. Київ, 2007 – 2016.

25. Історія українського мистецтва: у 6-ти тт. Київ, 1966 – 1970.

26. Історія українського мистецтва. У 5-и т. / НАН України ім. М.Т. Рильського; голов. Ред.. Г. Скрипник. Т.т. 1–5. 2001 –2007.

27. Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська теоретична думка ХХ століття: Антологія / Упор. Р.М. Яців. Ч.ч. 1 – 4. ЛНАМ, Ін-т народознавства НАН України. Л.: Простір-М. 2014–2021.

28. Імпресіонізм і Україна: Альбом / Авт. вступ. ст. Н. Асєєва, О. Жбанкова. Хмельницький: ПФ «Галерея», 2011. 249 с.

29. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття: У пошуках «великого стилю». К.:Либідь, 2005. 275 с.

30. Кара-Васильєва Т., Коваленко Г. Врятовані шедеври. К., 2009. 87 с.

31. Косів Р. Риботицький осередок церковного мистецтва 1670 – 1760 років. Львів: НМЛ ім. А. Шептицького, 2019. 528 с.

32. Косів Р. Українська іконографія Богородиці: посібник для студентів закладів вищої освіти мистецького спрямування. Львів: Львівська національна академія мистецтв, 2021. 112 с.

33. Кравченко Я. Школа Михайла Бойчука. Тридцять сім імен. К.: Майстерня книги, Оранта, 2010. 400 с.

34. Крвавич Д. П., Овсійчк В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво. У 3 кн. Львів, 2005. Кн. 1 – 3.

35. Лагутенко О. Українська графіка першої третини ХХ століття. К.: Грані-Т, 2006. 240 с.

36. Лобановський Б., Говдя П. Українське мистецтво другої пол. XIX – поч. ХХ ст. Київ, 1989.

37. Логвин Г.Н. З глибин: Давня українська мініатюра XI – XVIII століть. К.: Дніпро, 1974. 188 с.

38. Маркаде Жан-Клод. Малевич. К.: Родовід, 2013. 304 с.

39. Мистецька антологія Харківщини. Історія. Традиції. Сучасність. Велика колекція: Альбом. У 2-х т. Х., 2018. Т.т. 1 – 2.

40. Нариси з історії образотворчого мистецтва України/ Ін-т проблем сучасного мистецтва. У 2 кн. К.: Інтертехнологія, 2006, кн. 1 – 2.

41. Овсійчук В. Мистецька спадщина Тараса Шевченка у контексті європейської художньої культури. Київ, 2008.

42. Павлова Т. Carte blanche Анатоля Петрицького. Київ: Родовід, 2017. 119 с.

43. Павлова Т. Мистці українського авангарду в Харкові. Х.: Графпром, 2015. 475 с.

44. Павлова Т., Чечик В. Борис Косарев. 1920-ті роки. Від малярства до теа-кіно-фото. К.: Родовід, 2009. 288 с.

45. Павлуцький Г.Г. Дерев'яні та муровані храми України/ Григорій Павлуцький; передм. А.О.Пучков, додатки В.В.Вечерський; переклад О.В.Ушкалова; упоряд. О.О.Савчук. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2017. 214 с.

46. Паньок Т. Слобожанська ікона XVII – початку XIX століття. Х.; Іванова, 2008. 279 с.

47. Приймач М. Церковний живопис Закарпаття. Ужгород: Всеукр. держ. Вид-во «Карпати», 2017. 247 с.

48. Роготченко Олексій. Шістдесят тоталітарних років: зображальне мистецтво України 1920–1980. Кн. 1. Київ : Видавництво "Ліра-К", 2024. 512 с.

49. Рубан В. Український портретний живопис першої половини XIX ст. Київ, 1990.

50. Рубан-Кравченко В. Кричевські і українська художня культура XX століття. Василь Кричевський. К.: Криниця, 2004. 704 с.

51. Рубан В. Український портретний живопис другої половини XIX – початку XX століття. К.: Наукова думка, 1986. 223 с.

52. Рубан В. Український портретний живопис першої половини XIX століття. К.: Наукова думка, 1984. 361 с.

53. Скляренко Г. Українські художники: з відлиги до Незалежності. Книга перша. Київ: Huss, 2018. 288 с., іл.

54. Скляренко Г. Українські художники: з відлиги до Незалежності. Книга друга. Київ: Huss, 2020. 304 с.

55. Смирна Л. В. Століття нонконформізму в українському візуальному мистецтві. Ін-т проблем сучасного мистецтва НАМ України. Київ: Фенікс, 2017. 480 с.

56. Соколюк Л. Графіка бойчукістів. Харків-Нью-Йорк: Вид-во М.П.Коць та часопису «Березіль», 2002. 2004. 224 с.

57. Соколюк Л. Михайло Бойчук та його школа. Х.: Видавець О. Савчук, 2014. 386 с.

58. Соколюк Л. Михайло Жук. Мистець-літератор. Х.: Видавець О. Савчук, 2018. 256 с.

59. Соколюк Д.Д. Школа Раєвської-Іванової: Мистецько-промислова освіта у Харкові (друга половина XIX – початок XX ст.). Харків: Видавець Олександр Савчук. 2020. 248 с.

60. Сорочинський іконостас : Альбом / Автори: І. Дорофієнко, Л. Міляєва, О. Рутковська. К.: Родовід, 2010. 168 с.

61. Степовик Д. Історія української ікони X-XX століть. К.: Либідь, 1996. 440 с.

62. Степовик Д. Українська гравюра бароко: майстер Ілля, Олександр Тарасевич, Леонтій Тарасевич, Іван Щирський. Видання друге, переробл. Київ: ТОВ «Видавництво “Кліо”», 2022. 496 с.

63. Степовик Д. Українське мистецтво першої половини XIX ст. Київ, 1982.

64. Сусак В. Українські мистці Парижа. 1900 – 1939. К.: Родовід.А-Ба-Ба-Га-Ла -Ма-Га, 2010. 408 с.

65. Таранушенко С. Дерев’яна монументальна архітектура Лівобережної України. Повна редакція / переднє слово С.І.Білокінь; наук.ред., додатки В.В.Вечерський; упоряд. О.О.Савчук. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2014. 896 с.

66. Таранушенко С. Знищені шедеври української дерев’яної сакральної архітектури/ передмова В.В.Вечерський; упоряд. О.О.Савчук. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2021. 224 с.

67. Український іконопис XII – XIX ст.: з колекції НХМУ: Альбом / Авт. вступ. ст. Л. Членова. Хм.: Галерея, К.: Артанія Нова, 2005. 256 с.

68. Українська культура: лекції за ред. Д. Антоновича / упоряд. С. Ульяновська. К.: Либідь, 1993. 592 с.

69. Українське мистецтво XV – XX століть / Упоряд. В. Лозинський. К.: Оранта, 2007. 150 с.

70. Українське мистецтво та архітектура кінця XIX – початку XX століття. К.: Наукова думка, 2000. 238 с.

71. Українські митці у світі. Матеріали до історії українського мистецтва XX століття / автор-упоряд. Г. Стельмащук. Львів: Апріорі, 2013. 520 с.

72. Український авангард 1910 – 1930 років: Альбом / автор вступ. ст. та упоряд. Д. Горбачов. К.: Мистецтво, 1996. 400 с.

73. Український модернізм. 1910 – 1930 : Альбом. Хм.: Галерея, 2008. 288 с.

74. Щербаківський В.М., Щербаківський Д.М. Українське мистецтво: в двох томах з додатками/ Вадим і Данило Щербаківські; передм. І.О.Ходак; предм.-геогр.покажч. В.М.Слободяна; упоряд. О.О.Савчук. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2015. 472 с.

75. Яковлева Л. Найдавніше мистецтво України. К.: «Стародавній світ», 2013. 288 с.

76. Яців Роман. Українське мистецтво XX століття: Ідеї. Явища. Персоналії: Збірник статей. Л., 2006. 351 с.

Допоміжна:

1. Біла Оксана. Художньо-меморіальний музей Івана Труша. *Галицька брама.* 2006. С. 39–41.

2. Віталій Куліков. Графіка. Плакат.: Альбом / Упор. І. Александров, передмова М. Штока. Х., 2016. 96 с.

3. Волошин Л. Мистецька школа Олекси Новаківського у Львові. До 75-ліття заснування. Львів, 2000. 78 с.

4. Волошин Любов. Перлина церковного розпису: Поліхромія Модеста Сосенка у храмі св. Михайла в селі Підберізці під Львовом // *Образотворче мистецтво*. 2001. Ч.2. С.55.

5. Волошин Любов. Роман Сельський: Дещо про особливості поетики та формальної мови митця. *Галицька брама.* 2005. Ч. 1– 3. С. 36–39.

6. Всевладність краси. Графіка та живопис Михайла Жука. К.: Галерея «НЮ АРТ», 2011. 143 с.

7. Георгій Нарбут: Альбом. К., 1983.

8. Денисенко О. Краківська академія мистецтв у контексті українсько-польських мистецьких взаємин у 20-30-х роках XX століття. К., 2010. 183 с.

9. Джума Галина. Художньо-меморіальний музей Леопольда Левицького. *Галицька брама.* 2006. Ч. 5– 6. С. 45 – 46.

10. Драган М. Українська декоративна різьба XVI – XVII ст. К., 1970.

11. Євген Сагайдачний. Малярство та графіка із збірки Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини: Альбом / авт.-упор. А.Андрейканіч. Косів, 2011. 176 с.

12. Золтан Шолтес. 1909 – 1990: Альбом / Укладач В. Штець; авт. вступ. ст. В. Штець і Л. Біксей. Львів: Ладекс, 2009. 240 с.

13. Іван-Валентин Задорожний: Живопис. Графіка. Монументальне мистецтво: Каталог виставки творів. К., 1991. 64 с.

14. Історія цивілізації. Україна. Том 1: Від кіммерійців до Русі (X ст. до н.е. – IX ст.) / Упоряд. М. Ю. Відейко. Харків: Фоліо, 2020. 586 с.

15. Кашуба-Вольвач О. Олександр Богомазов. Автопортрет. К.: Родовід, 2012. 108 с.

16. Кіс-Федорук Олена. Мистецький світ Павла Ковжуна. *Галицька брама.* 2005. Ч. 1–3. С. 6–8.

17. Козак Мамай: феномен одного образу та спроба прочитання його культурного «ідентифікаційного» коду / Авт. дослідження С. Бушак; В. та І.Сахарук – каталог. Вид-ня друге, доповнене. К.: Родовід, 2008. 303 с.

18. Кость Любов. Художньо-меморіальний музей Олени Кульчицької // Галицька брама. 2006. Ч. 5–6. С. 42–44.

19. Кравченко Я. Тимофій Бойчук. Львів – Київ – Тернопіль: Майстер Книг, 2017. 59 с.

20. Кравченко Я. Школа Михайла Бойчука. Охрім Кравченко. Художник і час. К.: Оранта, 2005. 312 с.

21. Лагутенко О. Українська книжкова обкладинка першої третини XX століття. К.: Політехніка, 2005. 121 с.

22. Мисюга Б. Галина Севрук: Альбом-монографія. К.: Смолоскип, 2011. 238 с.

23. Михайло Бойчук та його школа монументального мистецтва: Альбом/ Автори тексту і каталогу Л. Ковальська і Н. Присталенко. К.: Галерея, 2010. 282 с.

24. Михайло Жук: Каталог виставки / Вступ. ст. С. Лущик.-Одеса, 1993. 53 с.

25. Мудрак М. Понад кордонами: Модерна українська книжкова графіка 1914 – 1945. К.: Критика, 2008. 175 с.

26. Овсійчук Володимир. Завершення поліхромії. *Галицька брама*. 2005. Ч. 1-3. С. 21 – 22.

27. Овсійчук В. Олекса Новаківський. Львів, 1998. 332 с.

28. Огієвська І. Сергій Васильківський. К., 1980.

29. Огієвська І. Сергій Світославський. К., 1989.

30. Олена Кульчицька (1877 – 1967). Графіка – Малярство – Ужиткове мистецтво: Альбом-каталог / НМЛ ім. А. Шептицького; авт. статті, упоряд. Л. Кость; упоряд. спогадів Л. Кость і Т. Різун. Л., К.: Апріорі, 2013. 392 с.

31. Опанас Заливаха : Альбом. К.: Смолоскип, 2003. 159 с.

32. Павло Ковжун. Творча спадщина художника: Матеріали, бібліографічний довідник / Упоряд.: І. Мельник, Р. Яців. Л., 2010. 253 с.

33. Петрашик В. Авангардний бойчукіст Онуфрій Бізюков. К.: Софія-А, 2018. 237 с.

34. Петрашик В. Микола Бурачек: портрет на тлі епохи. К.: Вид-во «Сіті Прес Компані», 2014. 174 с.

35. Роман Сельський: Твори з приватних збірок: Альбом. Київ: Оранта, 2004.168 с.

36. Сидор Олег. Шедевр Петра Холодного. *Галицька брама.* 2005. Ч.1–3. С. 23 –26.

37. Словник художників України. Біобібліографічний довідник; у 5 кн. Київ, 2019.

38. Стельмащук Г. Микола Опанащук: Творчий портрет митця. Графіка. Малярство. Л., 2007. 185 с.

39. Степовик Д.В. Леонтій Тарасевич і українське мистецтво бароко. К.: Наукова думка, 1986. 207 с.

40. Тарахан-Береза З. Шевченко – поет і художник. Київ, 1985.

41. Український живопис XIX – XX ст. з колекції Національного художнього музею України: альбом. Хмельницький, 2004.

42. Федорук Олександр. Микола Бутович: Життя і творчість. – Київ-Нью-Йорк: вид-во М.П. Коця, 2002. – 431 с.

43. Федорук О. Перетин знаку: Вибрані мистецтвознавчі статті. У 3 кн. К.: Фенікс, 2007 – 2008.

44. Харківський художній музей. 200 років колекції: альбом. Харків, 2005

45. Художники України: енциклопедичний довідник / АМУ, Інститут проблем сучасного мистецтва. Київ, 2006.

46. Членова Л. Олександр Мурашко. – К., 1980.

47. Членова Л. Федір Кричевський. – К., 1969.

48. Шаров І., Толстоухов А. Художники України: 100 видатних імен. Київ, 2007.

49. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, худоні концепції. Львів: Українські технології, 2005. – 528 с.

50. Юліян Буцманюк. Стінопис Жовківської церкви Христа-Чоловіколюбця /Авт. текстів І. Гах, О. Сидор. – Львів, 2006. – 143 с., іл.

51. Яців Роман. Український інтелект на мистецькій карті Європи 1900-х - початку 1920-х років. *Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Т.CCXXXVI: Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва*. Львів, 1998. С. 185–220.

14. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека текстів з історії української культури, першоджерела з історії української літератури та мови, історії України. URL: http://izbornyk.org.ua/

2. Бібліотека «Культура України».URL: http://elib.nplu.org/
3. Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України. URL: http://mari.kiev.ua/
4. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАНУ. URL: http://etnolog.org.ua/
5. Історія України. URL: http://history.franko.lviv.ua/
6. Культурологічна бібліотека. URL: http://kultura.ho.ua/books_ku.html
7. Музей мистецтв ім. В. і Б. Ханенків, Київ. URL: https://khanenko.museum/
8. Музей східного і західного мистецтва, Одеса. URL: https://oweamuseum.odessa.ua/
9. Національний музей ім. А. Шептицького у Львові. URL: https://nml.com.ua/
10. Національний художній музей України. URL: https://namu.ua
11. Сайт «Культура України». URL: http://k-ua.net/
12. Суспільне Культура. URL: https://www.youtube.com/channel/UCpzZB5rRJ0W7KzjVvfbMxew
13. Харківський художній музей. URL: https://artmuseum.kh.ua/
14. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua/node/123
15. Харківська державна наукова бібліотека. В.Г. Короленко. URL: https://korolenko.kharkov.com/
16. Харківський обласний центр культури і мистецтва. URL: https://www.youtube.com/@metodcen